"RĂSCUMPĂRATU-NE-AI PE NOI DIN BLESTEMUL LEGII CU SCUMP SÎNGELE TĂU. PE CRUCE PIRONINDU-TE ŞI CU SULIŢA ÎMPUNGÎNDU-TE, NEMURIRE AI IZVORÎT OAMENILOR. MÎNTUITORUL NOSTRU, SLAVĂ ŢIE!"

(TROPAR DIN JOIA MARE – GLASUL AL 4-LEA)

credinţă
iubire
speranţă

PUNCTE CARDINALE

ANUL XIX
Nr. 4/220
APRILIE
2009
16 PAG. – 3 lei

PERIODIC INDEPENDENT DE ORIENTARE NATIONAL-CRESTINĂ

Circulaţie în afara României: AUSTRIA, GERMANIA, GRECIA, FRANŢA, ELVEŢIA, SUEDIA, SPANIA, CANADA, STATELE UNITE, AUSTRALIA

"Drumul crucii" reprezintă pentru conştiinţa creştină paradigma suferinţei mîntuitoare: urmînd lui Hristos (*Imitatio Christi*), fiecare creştin îşi poartă crucea sa, mai grea sau mai uşoară, urcînd Golgotele veacului. Dar Crucea tuturor, de la începutul şi pînă la sfîrşitul lumii, a fost purtată spre Înviere de Însuşi Dumnezeu, iar aceasta este cea mai cutremurătoare taină din iconomia mîntuirii şi temelia întregii noastre credinţe (cf. *I Corinteni* 15, 16-22).

Drumul Crucii – *Via Crucis* – sau *Via Dolorosa*, cum îl mai numesc apusenii (denumire încetăţenită, se pare, de prin secolul al XVI-lea), reprezintă calea urmată de Iisus Hristos, sub povara Crucii, de la ruinele fostei cetăţi romane Antonia, unde se afla Pretoriul lui Pilat, şi pînă la Golgota (Dealul Căpăţînii), unde se înalţă astăzi Biserica Sfîntului Mormînt (numită şi Biserica Învierii), cea în care an de an, de Paştele ortodox, se pogoară în chip minunat Sfînta Lumină sau Sfîntul Foc (despre care am scris pe larg în anii anteriori).

În Vinerea Mare, la Ierusalim, credincioşii refac acest drum, în procesiune solemnă (călugării catolici din Mînăstirea Flagelării, ce aparţin Ordinului Franciscan, fac procesiune chiar în fiecare zi de vineri, dar, desigur, nu cu aceeaşi amploaré).

Drumul Crucii este marcat – după tradiţie – de **14 staţiuni sau popasuri**, şi anume:

1. Condamnarea la moarte a lui Iisus (cerută de Sinedriul evreiesc şi aprobată de Pretoriul roman), biciuirea şi batjocorirea Lui.
2. Pornirea Domnului spre Golgota, din faţa Pretoriului, cu Crucea în spate.
3. Prima cădere a lui Iisus sub greutatea Crucii.
4. Întîlnirea Domnului cu Sfînta Maria, Maica Sa.
5. Trecerea Crucii de pe umerii lui Iisus pe cei ai lui Simon din Cirene.
6. Întîlnirea lui Iisus cu Veronica, pe a cărei năframă s-a imprimat chipul Domnului.
7. A doua cădere a lui Iisus sub greutatea Crucii.
8. Întîlnirea lui Iisus cu femeile mironosiţe.
9. A treia cădere a lui Iisus sub greutatea Crucii.
10. Dezbrăcarea lui Iisus de haina Sa, care va fi trasă la sorţi.
11. Întinderea şi pironirea lui Iisus pe Cruce.
12. Moartea lui Iisus pe Cruce.
13. Coborîrea lui Iisus de pe Cruce.
14. Punerea în Mormînt şi Învierea lui Iisus.

(continuare în pag. 2)

Scenă din filmul lui Mel Gibson

(urmare din pag. 1)

Iată şi locurile din Ierusalim unde se fac opririle comemorative:

1. Pretoriul (azi Mînăstirea Flagelării);
2. Mînăstirea Flagelării (franciscană);
3. Capela celei de-a treia opriri (armeană);
4. Capela celei de-a patra opriri (armeană);
5. Capela celei de-a cincea opriri (franciscană);
6. Capela celei de-a şasea opriri (greacă);
7. Capela celei de-a şaptea opriri (franciscană);
8. Zidul Mînăstirii Sf. Haralambie (greacă);
9. Zidul Patriarhiei Copte;
10. Biserica Sf. Mormînt (locul Golgotei);
11. Biserica Sf. Mormînt (altarul franciscan);
12. Biserica Sf. Mormînt (altarul grec);
13. Biserica Sf. Mormînt (lespedea);
14. Biserica Sf. Mormînt (ediculul): leagănul Învierii Domnului.

În Apus, *Via Dolorosa* a generat o bogată imnografie, dar şi o eflorescenţă de reprezentări picturale şi sculpturale. Apusul (cum o arată, mai nou, şi filmul lui Mel Gibson *The Passion of the Christ – Patimile/Pătimirea lui Hristos*, iar nu "Pasiunea" lui Hristos, cum s-a tradus în unele cotidiene de la noi!) are o sensibilitate predilectă pentru suferinţa fizică din evenimentul pascal, reflectată într-o lungă tradiţie a plasticii occidentale, dar şi în aşa-numita "mistică a stigmatelor" (necunoscută în Răsărit). Între faimosul Christ contorsionat al lui Grünewald şi Christul hăcuit al Gibson (scena biciuirii durează în film nu mai puţin de 16 minute!) este o certă linie de continuitate, exprimînd un anumit spirit specific de raportare la "drama" jertfei mîntuitoare.

Lumea catolică – pornind de la exclamaţia lui Pilat (*Ioan* 19, 5): *Ecce homo* ("Iată omul!") şi radicalizînd o mai puţin răspîndită repre-zentare iconografică bizantină a lui Iisus în mormînt, arătîndu-Şi rănile – Îl venerează mai ales ca "Om al durerilor" (*homo* sau *vir dolorum*). Accentul se mută astfel, cu sau fără voie, de pe dumnezeirea pe umanitatea lui Iisus Hristos şi de pe sensul mistic pe scenariul istoric al mîntuirii. Credinciosul compătimeşte astfel cu Iisus Hristos mai degrabă din oroarea de suferinţă decît din oroarea de păcat şi mai degrabă din teama de aproapele decît din teama de diavol (căci... *l'enfer c'est les autres*).

Apare firesc, în aceste condiţii, ca tradiţia Drumului Crucii, cu toate detaliile reale sau imaginare, să fie mai bine reprezentată în Apus decît în Răsărit. Ceea ce nu înseamnă că Răsăritul n-ar cinsti după cuviinţă Patimile Domnului, numai că accentul cade aici pe latura spirituală şi pe corolarul mistic al Învierii. Căci pînă la urmă orice drum – inclusiv cel al Crucii – îşi află rostul nu în sine, ci în atingerea ţintei spre care poartă. Întunericul Patimilor este înghiţit de lumina Învierii.

Răzvan CODRESCU

HRISTOS A ÎNVIAT! **Redacţia revistei *Puncte cardinale* urează cititorilor şi colaboratorilor săi spor sufletesc pe calea pascală şi bucurie deplină în lumina Învierii.** ADEVĂRAT A ÎNVIAT!

Ierusalim: "Veniţi de luaţi Lumină!"

ICOANE PASCALE

Evenimentul pascal – cu preludiile şi urmările lui directe – a generat în timp numeroase reprezentări iconografice, dintre care aici le voi trece în revistă doar pe cele mai răspîndite.

Învierea lui Lazăr (prăznuită în sîmbăta care precede Floriilor, numită chiar Sîmbăta lui Lazăr) constituie un preludiu important al Învierii Domnului (Troparul spune: "Învierea cea de obşte mai înainte de Patima Ta încredinţînd-o, pe Lazăr l-ai înviat, Hristoase, Dumnezeule...") şi a fost reprezentată de timpuriu (sec. II), cum se vede în catacombele romane (*cf.* Walter Lawrie, *Art in Early Church*, New York, 1969, pp. 40-46). Compoziţia devine mai complexă începînd de prin sec. IV, iar *Erminia* lui Dionisie **[1]** o descrie astfel: "Deal cu două vîrfuri, iar dinapoi o cetate şi evrei plîngînd, văzîndu-se pe jumătate, adică pînă la brîu. Şi înaintea dealului un mormînt, un om ce ridică piatra [de la gura mormîntului], Lazăr [în picioare] în mijlocul gropii, un om desfăşurîndu-l [din feşele de pînză], Hristos în preajmă cu o mînă binecuvîntînd şi cu cealaltă ţinînd un înscris ("Lazăre, vino afară!"), dinapoia Lui apostolii, iar la picioarele Lui Marta şi Maria [surorile lui Lazăr] închinîndu-se" (p. 111).

Intrarea Domnului în Ierusalim, prăznuită în Duminica Floriilor şi zugrăvită de obicei în naosul bisericilor, deşi triumfală, deschide de fapt drumul Patimilor. Este împlinirea profeţiei mesianice da la *Zaharia* 9, 9-15: Iisus este imaginea Împăratului, iar Ierusalimul imaginea Împărăţiei (prefigurarea Ierusalimului ceresc). Numele grecesc al icoanei este *Baiophóros* (de la *báion*, "frunză/ramură de finic", şi *phéro*, "a purta"), căci cei ce-L întîmpină au în mîini stîlpări. În *Erminia* lui Dionisie: "Cetate şi dinafară deal; Hristos şezînd pe un asin tînăr şi binecuvîntînd [mulţimea], iar dinapoi apostolii; şi înaintea lui Hristos un copac sus pe deal, din care copiii taie ramuri şi le aruncă pe jos [...]. Şi afară de poarta cetăţii – iudei, bărbaţi şi femei, ţinînd ramuri şi [ducînd] copii în braţe şi pe umeri; iar alţii, de pe zidurile şi ferestrele cetăţii, privindu-L pe Hristos"(p. 112). Se observă că Hristos este înfăţişat călărind cu ambele picioare de aceeaşi parte a asinului şi cu faţa spre privitorul icoanei. "Acest mod de a-L zugrăvi pe Iisus contrastează cu picturile religioase apusene, în care El este, de obicei, reprezentat călărind cu picioarele de o parte şi de alta a asinului" (Constantine Cavarnos, *Ghid de iconografie bizantină*, Editura Sophia, Bucureşti, 2005, p. 95). Acest mod de a călări pune în evidenţă înţelesul simbolic al episodului, caracterul lui nelumesc.

AXIONUL ÎNVIERII

Îngerul a strigat
celei pline de dar:
Curată Fecioară, bucură-te,
şi iarăşi zic: bucură-te,
căci Fiul tău a înviat a treia zi din mormînt!
Luminează-te, luminează-te, Noule Ierusalime,
căci slava Domnului peste tine-a răsărit!
Saltă, saltă acum şi te bucură, Sioane!
Iar tu, Curată Născătoare de Dumnezeu,
veseleşte-te întru învierea
Celui născut al tău!

Hristos spălînd picioarele ucenicilor este o reprezentare iconografică a smereniei (virtute de căpătîi în Ortodoxie) şi o chemare la smerita slujire. În pictura murală ortodoxă, scena este reprezentată cel mai adesea în pronaos. Iată descrierea ei în *Erminia* lui Dionisie: "Casă şi Petru şezînd pe un scaun, cu o mînă arătîndu-şi picioarele, iar pe cealaltă avînd-o pe cap; şi Hristos îngenuncheat înaintea lui, [...] încins cu un ştergar, cu o mînă ţinînd piciorul lui Petru şi pe cealaltă întinzînd-o către el; şi înaintea genunchilor Lui un lighean cu apă şi un ibric. Iar ceilalţi apostoli, şezînd dindărătul Lui, unii vorbesc între ei, alţii îşi dezleagă încălţămintele lor..." (p. 113). Icoana figurează îndeaproape textul evanghelic de la *Ioan* 13, 2-15 (unica relatare a episodului). În *Ghidul*... său (ed. cit., p. 137), C. Cavarnos aminteşte tradiţia din Patriarhia Ortodoxă a Ierusalimului, unde Patriarhul, închipuindu-L pe Hristos, la Utrenia din Joia Mare, spală picioarele a doisprezece arhimandriţi ai locului, ce la rîndul lor îi închipuie pe apostoli.

Cina cea de Taină, la care a fost instituită Sfînta Euharistie, centrul liturgic al vieţii creştine, este foarte diferit reprezentată în Răsărit şi în Apus. Modelul ortodox îşi are originile în secolul al VI-lea (David Talbot Rice, *The Appreciation of Byzantine Art*, Londra, 1972, p. 161) şi se structurează în jurul mesei semicirculare (mai rar circulare), avînd toate persoanele aşezate în jurul laturii curbate, cu faţa unele spre altele, dar şi spre privitor. Hristos este în centru, iar pe umărul sau pe pieptul Lui se sprijină capul "ucenicului iubit" Ioan, aşezat în stînga Domnului, căci locul de mai mare cinste din dreapta Sa îi este rezervat mai vîrstnicului Petru. Ceilalţi apostoli sînt aşezaţi cinci de-a stînga lui Ioan şi cinci de-a dreapta lui Petru. Din registrul stîng iese în evidenţă Iuda, ce tocmai îşi înmoaie dumicatul ("Cel ce a întins cu Mine mîna în blid, acela Mă va vinde" – *Matei* 26, 23; *cf.* şi *Ioan* 13, 26). La rigoare, aureolă trebuie să aibă numai Hristos (apostolii n-au primit încă darul Cincizemii). Există însă reprezentări – mai rare – în care aureolă au şi toţi apostolii, mai puţin Iuda. Apusenii, începînd de prin secolul al XII-lea, aduc fel de fel de inovaţii nepotrivite: masa devine dreptunghiulară, aureolă poartă toţi (inclusiv Iuda!), cîţiva stau cu spatele la privitori, iar uneori Hristos Însuşi Îşi pierde poziţia centrală (cinstea omenească a aşezării "în capul mesei" înlocuind simbolismul centralităţii divine). Secularizarea se desăvîrşeşte cu celebrul tablou al lui Leonardo da Vinci (ce a şi dat naştere la atîtea speculaţii heterodoxe), unde nici Hristos Însuşi nu mai are aureolă, ba mai şi este înfăţişat aproape fără barbă. Din nefericire, această reprezentare desacralizată a avut mulţi imitatori, mai nou chiar şi în spaţiul ortodox. Deruta se simte încă din *Erminia* lui Dionisie (*cf.* p. 113)...

Răstignirea – de obicei zugrăvită în naosul bisericilor – este reprezentată în Răsărit cu fidelitate faţă de relatările evanghelice, într-o manieră sobră, evitîndu-se – în comparaţie cu arta apuseană – ostentaţia deteriorării fizice, dar şi detaliile imaginare ce pot distrage atenţia de la esenţial (ostaşi călări, mulţime de oameni şi îngeri plîngînd etc.). Asistenţa se reduce, de regulă, la Maica Domnului (uneori însoţită, în plan secund, de mironosiţe) şi la Apostolul Ioan (avîndu-l adeseori alături şi pe bunul sutaş). Totuşi, *Erminia* lui Dionisie trimite la o figuraţie mai bogată, contaminată de moda apuseană, rareori realizată integral de o icoană (şi regăsibilă mai degrabă în pictura murală, cu spaţiu mai amplu de desfăşurare): "Cetate şi afară de cetate un deal şi pe el Hristos răstignit; şi pe capătul de sus al Crucii pironite aceste cuvinte: *Iisus Nazarineanul, Regele Iudeilor* [abreviat: I.N.R.I.]. Şi de o parte şi de alta a lui Hristos răstigniţi cei doi tîlhari **[2]** [...]. Iar în jos, în partea din dreapta lui Hristos, un ostaş călare Îi

(continuare în pag. 4)

Răzvan CODRESCU

[1] Este folosită în continuare, cu indicarea paginilor, ediţia românească scoasă în anul 2000 la Editura Sophia din Bucureşti: Dionisie din Furna, *Erminia picturii bizantine*. Erminiile sînt manuale tradiţionale de pictură bisericească ortodoxă.

[2] Evangheliile canonice nu-i nominalizează, dar tradiţia spune că s-ar fi numit Gestas şi Dismas (acesta din urmă fiind cel ce a spus: „Pomeneşte-mă, Doamne, cînd vei veni în împărăţia Ta!", la care Hristos i-a răspuns: „Adevărat grăiesc Ţie, azi vei fi cu Mine în rai" – *Luca* 23, 42-43).

(urmare din pag. 3)

împunge cu sulița coasta dreaptă [...]. Și dinapoia lui, Născătoarea de Dumnezeu copleșită de întristare și mironosițele ținînd-o, și lîngă dînsa Apostolul Ioan și Longhin sutașul [...]. Iar în partea din stînga, alt ostaș călare, ținînd un burete legat în vîrful unei trestii și apropiindu-l de gura lui Hristos. [...] Și aproape alți ostași, cărturari, farisei și popor mult, unii vorbind între ei și arătîndu-L pe Hristos [...]. Și trei ostași, șezînd, împart hainele Lui [...]. Iar din jos de Cruce, o peșteră mititică și în ea hîrca lui Adam..." (pp. 115-116). Iată și lămurirea acestui din urmă detaliu: "Biruința asupra morții și a iadului este simbolizată printr-o cavernă care se deschide la piciorul Crucii, sub vîrful pietros al Golgotei, piatra care a crăpat în momentul morții lui Hristos, pentru a lăsa să iasă la iveală un craniu. Este craniul lui Adam care, «după părerea unora», spune Sfîntul Ioan Hrisostom [*Omilia 85*, I, P. G. 59, col. 459], ar fi fost îngropat sub Golgota – «locul Căpățînii» (*Ioan* 19, 17). Dacă tradiția iconografică a preluat acest detaliu, provenit din izvoare apocrife, este pentru că el a servit la evidențierea înțelesului dogmatic al icoanei Răstignirii: mîntuirea primului Adam prin sîngele lui Hristos, Noul Adam, Care S-a făcut om ca să mîntuiască neamul omenesc" (Leonid Uspensky, Vladimir Lossky, *Călăuziri în lumea icoanei*, Editura Sophia, București, 2003, pp. 195-196).

Învierea Domnului – *Anástasis* – este reprezentată la loc privilegiat, în naosul bisericilor răsăritene, de regulă prin scena **Pogorîrii la iad**. "Spre deosebire de alte icoane ale praznicelor împărătești, icoana Învierii redate sub forma Pogorîrii la iad nu se bazează pe o relatare propriu-zisă a Evangheliilor, ci pe versete răzlețe din Noul și Vechiul Testament" (C. Cavarnos, *op. cit.*, p. 106), cum ar fi *Efeseni* 4, 9-10, sau *I Petru* 3, 18-19, sau anumite aluzii din Psaltire ("Căci David zice despre El: «Totdeauna am văzut pe Domnul înaintea mea, căci El este de-a dreapta mea ca să nu mă clatin. De aceea s-a bucurat inima mea și s-a veselit limba mea; chiar și trupul meu se va odihni întru gîndejde. *Căci nu vei lăsa sufletul meu în iad*»" – *Fapte* 2, 25-27, subl. n.). Sfîntul Simeon Noul Teolog tîlcuiește astfel tradiția Pogorîrii la iad: "Hristos S-a pogorît la iad și a slobozit din legăturile veșnice și a înviat sufletele celor drepți care erau robite acolo, adică le-a dus în rai. Dar nu a înviat și trupurile lor, ci le-a lăsat în morminte pînă la învierea cea de obște" (*apud* C. Cavarnos, loc cit.). Hristos Însuși S-a pogorît la iad cu sufletul (nu și cu trupul, care era în mormînt). Dar Sfîntul Ioan Damaschin (autorul Canonului pascal) precizează (*Dogmatica* sau *Credința ortodoxă*, III, 27): "Așadar, chiar dacă a murit ca om, și chiar dacă sfîntul Lui suflet s-a despărțit de corpul Lui preacurat, totuși Dumnezeirea Lui nu S-a despărțit de cele două, adică de suflet și de corp, și astfel nici unica ipostasă nu s-a despărțit în două ipostase. Căci corpul și sufletul au avut de la început, în același timp, existența în ipostasa Cuvîntului, și cu toate că în timpul morții a fost despărțit sufletul de trup, totuși fiecare a rămas, avînd existența în unica ipostasă a Cuvîntului. Astfel, unica ipostasă a Cuvîntului a fost și ipostasa sufletului, și a trupului. Niciodată, nici sufletul, nici corpul n-au avut o ipostasă proprie, alta decît ipostasa Cuvîntului. Ipostasa Cuvîntului a fost mereu una și niciodată două. Prin urmare, ipostasa lui Hristos este mereu una. Chiar dacă spațial sufletul s-a despărțit de corp, ipostatic însă era unit prin Cuvînt" (Sfîntul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2001, p. 176). Icoana încearcă să figureze totdeodată această realitate tainică, iminența Învierii lui Hristos și încredințarea viitoarei învieri a morților. Cea mai veche reprezentare cunoscută a Pogorîrii la iad se află la San Marco (Veneția) și datează din sec. al VI-lea (L. Uspensky, Vl. Lossky, *op. cit.*, p. 200). În *Erminia* lui Dionisie, acest tip de icoană este descris astfel: "Iadul ca o peșteră întunecoasă dedesubt de dealuri, și îngeri, purtînd veșminte luminoase, îl leagă cu

lanțuri pe Belzebut, domnul întunericului [...]; și cîțiva oameni, în pielea goală și legați cu lanțuri, uitîndu-se în sus; și multe lacăte sparte, și porțile iadului sfărîmate, iar Hristos, avînd împrejur nemărginită lumină și mulți îngeri, calcă pe ele, cu dreapta ținînd [de mînă] pe Adam, iar cu stînga pe Eva. Și de-a dreapta, Înaintemergătorul arătîndu-L pe Hristos; și lîngă el David și alți drepți, și împărați cu cununi și cu coroane. Iar de-a stînga proorocii: Iona, Isaia, Ieremia, și dreptul Abel, și alții, toți cu cununi" (p. 117). Alteori Domnul cu o mînă îl ține pe Adam, iar în cealaltă ține Crucea (simbol suprem al biruinței asupra morții) **[3]**.

O a doua reprezentare tradițională a Învierii Domnului este cea a **Îngerului vestind mironosițelor Învierea**, pe care *Erminia* lui Dionisie o descrie așa: "Mormînt deschis și un înger, purtînd veșminte albe și șezînd pe acoperămîntul mormîntului, ține cu o mînă o suliță, iar cu cealaltă arată, înăuntru în mormînt, giulgiul și năframa; și purtătoarele de miruri, înaintea lui, ținînd miresmele" (p. 117).

În străvechime (vremea catacombelor) Învierea era sugerată prefigurativ de proorocul **Iona ieșind din pîntecele chitului**, urmînd analogiei făcute de Domnul Însuși: "Că precum a fost Iona în pîntecele chitului trei zile și trei nopți, așa va fi și Fiul Omului în inima pămîntului trei zile și trei nopți" (*Matei* 12, 40). Tema a fost însă, cu timpul, aproape total abandonată în iconografia pascală.

L. Uspensky și Vl. Lossky, probabil cei mai competenți în materie, atrag răspicat atenția: "În iconografia ortodoxă tradițională, momentul în sine al Învierii lui Hristos nu este niciodată descris. Spre deosebire de icoana învierii lui Lazăr, atît Evangheliile, cît și Tradiția bisericească nu spun nimic despre acel moment și nu spun *cum* a înviat Hristos. Nici o icoană nu o arată. [...] Absența redării momentului Învierii arată caracterul său de nepătruns pentru mintea omenească și, prin urmare, imposibilitatea de a-l descrie. De aceea, în iconografia ortodoxă sînt două reprezentări care corespund sensului acestui eveniment. Una este convențional-simbolică. Ea descrie momentul care precede Învierea lui Hristos cu trupul – Pogorîrea la iad. Cealaltă [descrie] momentul ce a urmat Învierii cu trupul a lui Hristos – venirea istorică a mironosițelor la mormîntul Domnului" (*op. cit.*, pp. 200-201).

Prin urmare, icoanele de dată mai recentă care-L înfățișează pe Hristos ieșind dintr-un mormînt sub formă de coșciug și ținînd în mînă un steag (simbol *profan* al biruinței), cu un înger care tocmai a dat piatra la o parte (ca să iasă Iisus, Care ori va fi fost prea comod, ori nu se va fi descurcat singur!) și cu soldații păzitori hlizindu-se la întreaga scenă, nu au nimic de-a face cu tradiția ortodoxă și contravin flagrant chiar relatărilor evanghelice. Ele reprezintă o influență a modernismului apusean (care, în materie de pictură religioasă, a eșuat cu timpul în *kitsch*-ul cel mai despiritualizat), resimțită în spațiul ortodox începînd de prin sec. al XVII-lea (din păcate, acest tip de reprezentare a fost reținut și în *Erminia* lui Dionisie din Furna – *cf.* ed. cit., p. 117 –, alcătuită în prima jumătate a secolului al XVIII-lea).

Încredințarea lui Toma (apostolul prăznuit chiar în duminica de după Paște, care îi și poartă numele și care, în tradiția populară, s-a numit și "Paștele cel mic") este icoana care se raportează la relatarea evanghelică de la *Ioan* 20, 24-29 și care în pictura murală ortodoxă apare zugrăvită în naos, la rînd cu scenele praznicelor împărătești. În *Erminia* lui Dionisie (unde tema este numită "Toma pipăind rănile lui Hristos") o aflăm prezentată astfel: "Casă și Hristos în mijloc, avînd mîna dreaptă ridicată, iar cu cea stîngă trăgîndu-Și îmbrăcămintea, își dezgolește rana coastei din dreapta. Iar Toma, stînd lîngă Dînsul, își pune cu frică mîna dreaptă în coasta Lui, pe cînd cu cealaltă ține un înscris care zice: «Domnul meu și Dumnezeul meu!». Și ceilalți apostoli, stînd împrejur, se minunează" (p. 118). Încredințarea lui Toma face parte din grupul de reprezentări iconografice care certifică Învierea (cele ale Femeilor mironosițe cînd li se vestește Învierea **[4]**, ale Mariei Magdalena cînd i S-a arătat Hristos înviat **[5]**, ale Sfinților Apostoli Petru și Ioan la mormînt, ale Frîngerii pîinii la Emaus etc. – cf. *Erminia* lui Dionisie, pp. 117-119). Strigătului îngeresc "Hristos a înviat!", ele îi răspund toate, în limbajul lor figurativ: "Adevărat a înviat!".

Scris de un italian din Bergamo, d-l **Giovanni Ruggeri**, sincer îndrăgostit de tradiția românească și de spiritualitatea răsăriteană, micul volum intitulat ***Icoanele pe sticlă de la Sibiel***, splendid ilustrat color cu icoane pe sticlă din Muzeul "Pr. Zosim Oancea", este editat și tipărit în Italia, dar în limba română, cu o prefață de Î. P. S. Dr. Laurențiu Streza și cu o postfață de Pr. Prof. Dr. Dorin Oancea. Este o frumoasă reverență atît față de arta țărănească a icoanei pe sticlă, cu adevărate capodopere datînd din secolele XVIII-XIX, cît și față de memoria vrednicului de pomenire părinte Zosim Oancea (1911-2005), fost deținut politic, întemeietorul faimosului muzeu din vatra Sibielului.

Giovanni Ruggeri

Icoanele pe sticlă din Sibiel

---

[3] „Crucea Ta, Doamne, viață și înviere poporului Tău este și spre dînsa nădăjduindu-ne, pe Tine, Dumnezeul nostru, Cel ce ai înviat, Te lăudăm. Miluiește-ne pe noi" (Cîntarea 1 a *Laudelor*, glas 6).

[4] În Duminica Mironosițelor (ce urmează Duminicii Tomii) se cîntă: "Mironosițele femei stînd lîngă mormînt, îngerul a strigat: *Mirurile sînt cuvenite morților, iar Hristos putrejunii S-a arătat străin. Ci strigați: «A înviat Domnul, dăruind lumii mare milă»!*" (Troparul, glas 2).

[5] Tema aceasta – *Noli me tangere* – s-a bucurat de o dezvoltare aparte în pictura religioasă occidentală.

CUVÎNT LA DUMINICA SFINTEI MARIA EGIPTEANCA

I

Mai sînt numai două săptămîni pînă la Sfintele Paşti, iar duminica de azi, Duminica Sfintei Maria Egipteanca, este una specială. Mai sînt numai două săptămîni pînă la Paşti, pînă pînă la întîlnirea cu Hristos cel Înviat, dar la întîlnirea asta nu ajungem cu adevărat decît prin pocăinţă. Cele două Evanghelii citite azi şi istoria vieţii Sfintei Maria Egipteanca sînt rînduite liturgic ca trei trepte pentru explicarea pocăinţei. Duminicii acesteia i se poate spune Duminica Pocăinţei.

Ce este pocăinţa? Pe scurt, este întoarcerea la Dumnezeu aşa cum apare ea în parabola Fiului Risipitor, în care fiul falimentar şi îndurerat se întoarce sfielnic şi fără pretenţii la tatăl său, iar tatăl îl primeşte cu bucurie. Evanghelia Fiului risipitor se citeşte într-o duminică din perioada premergătoare Postului, pentru că pocăinţa e prezentată acolo în termeni generali şi într-o formă oarecum pregătitoare.

Duminica de astăzi ne arată adevărata pocăinţă, pocăinţa întru Hristos. Pocăinţa aceasta e o întoarcere la Dumnezeu datorată unei înţelegeri adînci, negreşit cu raţiunea, dar mai ales cu inima, a păcatelor. Ne întoarcem întru Hristos, ca să ne întîlnim cu Dumnezeu în mod personal.

Prima Evanghelie îi arată pe doi dintre Apostoli, Iacob şi Ioan, care, parcă fără de sine, parcă neînţelegînd ori uitînd cu totul cuvintele de pînă atunci ale lui Hristos, Îi cer nici mai mult nici mai puţin decît onoruri. Căci a sta de-a dreapta şi de-a stînga unui împărat în slava sa, adică în momentele oficiale, era, este şi va fi un mare semn de cinste, indiferent de împărăţie. Sfinţii Apostoli Iacob şi Ioan cereau o distincţie. Cereau gloria absolută.

Dacă înşişi apostolii puteau cădea într-o aşa ispită, înseamnă că se poate întîmpla oricui. Poate că se întîmplă mai des şi mai uşor celor deştepţi, celor învăţaţi, celor puternici, celor talentaţi, în mod sigur celor bogaţi, dar să ştiţi că se întîmplă cu noi toţi. Astfel de gînduri izvorăsc din mîndrie, iar mîndria ne încearcă pe absolut toţi.

Şi Hristos dă pentru tentaţia asta o regulă concretă şi clară, zicînd aşa: "Ştiţi că cei ce se socotesc cîrmuitori ai neamurilor *domnesc* peste ele şi cei mai mari ai lor le *stăpînesc*. Dar între voi nu trebuie să fie aşa, ci care va vrea să fie mare între voi, să fie slujitor al vostru. Şi care va vrea să fie întîi între voi, să fie tuturor slugă".

Membrii guvernului, adică cei ce exercită puterea executivă în stat, se numesc *miniştri*. Cuvîntul *ministru* vine din latină şi însemna „slujitor". În toate limbile europene numele ministrului vine din cuvîntul ăsta: „slujitor". Pentru că Europa e produsul creştinismului. Dar socotiţi dacă din miniştri a rămas altceva creştin decît numele! Între noi nu trebuie să fie aşa.

Hristos ne spune simplu şi clar să nu urmărim onoruri, titluri, înlesniri, protocol, gratuităţi. Şi nu e nici unul dintre noi, oricît de mic, care să nu găsească ocazia să se creadă mare sau să creadă că i se cuvine cîte ceva în plus. Dar Hristos zice: cu cît credem că avem mai multe merite şi drepturi, cu atît mai mult trebuie să ne smerim. Nu e vorba de o smerenie pasivă sau formală. Smerenia nu e lene, nici comoditate, nici abandon. Smerenia trebuie să fie activă, sîrguincioasă şi, mai ales, firească, potrivit puterilor şi îndemînărilor fiecăruia.

Hristos nu ne spune să fim slugarnici, nu ne spune să fim penibili, ci ne spune să fim pe atît de smeriţi pe cît ar putea fi de mari pretenţiile măririi noastre.

Cea de-a doua Evanghelie ne vorbeşte despre o femeie păcătoasă. Un anume Simon Fariseul îl invitase la masă în casa sa pe Hristos, iar El acceptase. Fariseii alcătuiau o grupare a evreilor care vroiau să respecte foarte strict Legea. Erau foarte mîndri şi erau formalişti. Pentru ei, ritualul spălării era important ca însăşi rugăciunea. Erau făţarnici. Cu ei seamănă cei ce azi fac lucrurile *pentru imagine*.

Deci Hristos era la Simon Fariseul. Dar din această parabolă astăzi e mai importantă desfrînata. Căci, între alţii, în casa lui Simon, a pătruns şi o desfrînată. O desfrînată e închipuirea perfectă a necurăţiei. Vă închipuiţi cît putea să o dispreţuiască Simon! În alte condiţii ea nu ar fi avut acces în casa lui. Dar desfrînata asta nu doar că s-a strecurat în casă, ci s-a apropiat de Hristos şi L-a uns cu mir. A unge cu mir era un semn de mare preţuire, dar totuşi ea era ce era, iar Hristos era ştiut de toţi ca învăţător şi umbla vorba că ar fi chiar prooroc. Poate din curiozitate perversă, poate din lipsă de îndrăzneală. Simon n-a dat-o afară pe desfrînată şi nici n-a zis nimic.

Şi văzînd ce face femeia, fariseul a făcut şi el un lucru extraordinar: în sinea lui, L-a judecat pe Hristos. L-a judecat, bineînţeles, cu măsura lui fariseică. A gîndit aşa: "Un prooroc ar şti că asta e o mizerabilă şi ar păstra distanţa, deci El nu e prooroc".

Iar Hristos, arătînd fariseului că i-a citit gîndurile şi că El este Proorocul, Îi spune o poveste despre doi datornici iertaţi de datorie, unul cu datorie mare, altul cu una mică. Îi spune aluziv lui Simon că şi el şi desfrînata sînt păcătoşi. Apoi Hristos compară purtarea fariseului cu purtarea femeii, iar Simon nu iese prea bine din asta.

Femeia nu stătea lîngă Hristos oricum, ci ***la spate, lîngă picioarele Lui***. Nu avea orice fel de atitudine, nu trăgea cu urechea la discuţia bărbaţilor, nu se purta profesional, ca vreo cosmeticiană, ci ***plîngea*** şi ***uda cu lacrimi picioarele Lui***. Probabil că ea nici nu-şi închipuise că va ajunge să spele şi să ungă picioarele lui Hristos, de aceea nu venise cu cele de trebuinţă, lighean, apă şi ştergar, ci numai cu un vas preţios cu mir, pe care sperase, poate, să-l dăruiască ucenicilor Învăţătorului. Nu a fost alungată. Dragostea şi recunoştinţa i-au inundat inima şi ea s-a căit. Inima a fost izvorul lacrimilor care au curăţat picioarele Domnului şi sufletul ei.

Asta în timp ce fariseul, pentru care spălarea era aşa de importantă, nu Îi dăduse lui Iisus nici apa, nici ştergarul de picioare, atît de uzuale în prăfoşenia palestiniană şi atît de importante pentru el ca fariseu.

Dacă nu sîntem încremeniţi fariseic în formalism, orgoliu şi superficialitate, în parabola asta vedem căinţa esenţială a femeii, nu amănuntele care îl blocau pe fariseu.

Căinţa înseamnă regret, iar ea a regretat *păcatele* ei. Oare noi regretăm *păcatele* noastre sau regretăm fariseic că *s-a aflat de ele*? Regretăm *păcatele* noastre sau regretăm *consecinţele lor* materiale ori psihice asupra noastră?

Ignorăm că păcatele noastre, chiar cele ce par perfect izolate în noi, fără consecinţe exterioare, înmulţesc răul în lume. Orice păcat dă eficienţă diavolului, care prin colaborarea noastră are acces în lume. Prin păcatul nostru dăm posibilitatea diavolului să opereze în lume.

Pînă aici am văzut pe nişte Apostoli care, *nesmeriţi*, deveniseră distanţi faţă de Hristos, iar pe de altă parte o păcătoasă notorie şi impură care prin *căinţă* s-a apropiat de Hristos.

E vorba de noi, căci sîntem şi buni, şi răi. Pentru cele bune ale noastre să ne smerim, iar pentru cele rele să ne căim. Şi-apoi, smerenia e un bun antrenament pentru căinţă.

Sfînta Maria Egipteanca a fost o păcătă extraordinară şi de aceea Biserica îi cere astăzi mijlocire. Este ultima duminică dinaintea intrării Domnului în Ierusalim. Duminica viitoare va începe apropierea de Golgota. Vom fi contemporanii patimilor lui Hristos şi vom fi martorii patimilor Lui. Dar nu ne vom întîlni cu El dacă nu ne vom întoarcere la El, adică dacă nu ne vom pocăi. Pocăinţa e rostul întregului Post, dar acum totul se precipită.

II

Sfînta Maria Egipteasca a trăit pe la anul 500. A crescut în casa părinţilor ei, dar a fugit de-acasă ca adolescentă, pentru a trăi o viaţă de desfrînări în Alexandria. Nu urmărea cîştigul material din desfrînare, dar nici nu avea o meserie stabilă, ci trăia din cerşit şi din torsul inului. Timp de 17 ani, centrul existenţei ei a fost desfrînarea. Brusc, curiozitatea a împins-o să meargă la Ierusalim pentru Sărbătoarea Sfintei Cruci. Neruşinarea şi destrăbălările au continuat şi în călătorie, şi la Ierusalim, şi pînă în dimineaţa praznicului.

Şi pe vremea aceea, ca şi azi, oamenii obişnuiau să se înghesuie în anumite momente şi în anumite biserici socotite mai însemnate decît altele. Pe atunci, lemnul Sfintei Cruci se păstra întreg, iar Maria a vrut să intre o dată cu tot poporul în biserica unde era cea mai mare relicvă a creştinătăţii. Nu a izbutit. Era aglomeraţie, dar în mod evident nu aglomeraţia în sine o împiedica. După cîteva încercări, epuizată fizic, a rămas afară.

Cu excepţia genului de păcat şi a felului în care Dumnezeu a atenţionat-o, pînă aici viaţa Mariei seamănă cu a multora dintre noi. Păcătuim repetat, conştient, iar Dumnezeu rînduieşte o defecţiune în viaţa noastră.

(continuare în pag. 15)

Lucian D. POPESCU

CA SĂ FII TARE TREBUIE SĂ FII SINGUR (2)

Demostene ANDRONESCU

În ceea ce mă priveşte, în primele două săptămâni de după înfiinţarea „Clubului Tineretului", am fost ignorat în continuare, situaţie care, la început, mi-a convenit de minune, dar care, o dată cu trecerea timpului, a început să mă îngrijoreze. Ceva plutea în aer. Simţeam o nelinişte care până la urmă s-a dovedit a fi prevestitoare, căci în dimineaţa zilei de 15 decembrie, imediat după plecarea vecinilor mei la „cursuri", s-a deschis şi uşa mea, iar un caraliu pe care nu-l mai văzusem până atunci mi-a ordonat să-mi scot mantaua (era destul de frig şi eram îmbrăcat cu mantaua de zeghe) şi să merg cu el. Eu am aruncat mantaua pe pat, dar el mi-a poruncit s-o iau şi să mi-o pun pe cap. Atunci am înţeles că nu voi fi dus la „club", cum crezusem. Cei care mergeau la „club" erau scutiţi de această umilinţă, căci umilinţă era punerea „ochelarilor orbi" ori de câte ori erai scos din celulă. La Aiud, în ultimul timp, din comoditate sau mai ştiu eu din ce alte considerente, „ochelarii orbi" fuseseră înlocuiţi cu acest sistem (haina pe cap). O dată ieşit pe pasarelă, caraliul îmi aranja cu grijă „obrocul", în aşa fel încât să nu văd nimic în jur, apoi prinse ca pe un căpăstru mânecile mantalei şi mă trase grăbit după el. Am coborât scările la parter, unde s-a oprit o clipă şi a vorbit ceva în şoaptă cu şeful de tură, care a deschis uşa, dându-ne cale liberă. Deşi eram de mai bine de 6 ani în Aiud, nu cunoşteam bine topografia închisorii, aşa că n-am putut să-mi dau seama încotro mergeam. Frigul pătrunzător, care m-a întâmpinat încă de la ieşirea din celular, m-a făcut să cred că s-ar putea să mă ducă la izolare. Din experienţa anilor precedenţi, ştiam că astfel de pedepse curgeau cu nemiluita mai ales în sezonul rece. Mi-a trecut prin gând chiar şi posibilitatea de a fi dus la Zarcă. N-a fost însă aşa. După ce am trecut prin mai multe porţi, am intrat într-o clădire care părea pustie. Am apucat-o pe un coridor ce mi s-a părut a fi destul se strâmt şi ne-am oprit în faţa unei uşi pe care însoţitorul meu a deschis-o, împingându-mă înăuntru: *Intră şi aşteaptă aici!* A închis apoi uşa în urma mea, răsucind cheia în broască. Rămas singur, mi-am luat mantaua de pe cap şi am început să cercetez încăperea. Încă de la început mi-am dat seama că era vorba de un birou de anchetă...

În încăpere, în afară de o masă care ţinea loc de birou şi de un scaun, mai era doar o sobă (în care se făcuse, probabil, încă de dimineaţă, focul, căci era destul de cald şi plăcut). După ce m-am asigurat că uşa nu era prevăzută cu „spion" (vizetă prin care să fiu supravegheat), m-am apropiat de fereastra fără obloane şi am început să cercetez împrejurimile. Am constatat astfel că mă aflam într-o clădire din apropierea birourilor administraţiei, amplasate în prima curte a închisorii. Dincolo de birouri se vedea grefa (îmi aminteam, fiindcă trecusem o dată, nu mai ştiu cu ce ocazie, pe acolo), iar ceva mai în fund clădirea în care locuiau comandantul şi alţi câţiva ofiţeri. La un moment dat, a început să ningă. Mai întâi câte un fulg răzleţ, apoi din ce în ce mai abundent, până când, după câteva minute, nu se mai vedea nimic dincolo de geam. O cortină albă de zăpadă se interpunea între mine şi lumea hâdă. Era ceva fantastic, ceva feeric, predispunând la aduceri-aminte. Şi am visat cu ochii deschişi, cât timp nu ştiu. Eram atât de absent, atât de rupt de realitate, încât nici nu am auzit când s-a deschis uşa. Am realizat că nu mai sunt sigur în încăpere doar atunci când cineva din spatele meu a întrebat, cu un glas mai mult intrigat decât răstit: *Ce faci, bă, acolo, dormi?* M-am întors ca în transă şi, în primul moment, nerealizând că în faţa mea era colonelul Crăciun în persoană, am răspuns candid, fără nici o urmă de impertinenţă în glas: *Mă uit cum ninge decembrie...* Interlocutorul meu m-a privit uluit şi oarecum derutat, iar eu, abia atunci trezindu-mă din reverie şi dându-mi seama de situaţia în care eram, am adăugat pe un ton care, de data aceasta, voia să fie justificativ: *Ştiţi, e un vers din Bacovia...* Deruta colonelului a mai stăruit câteva clipe, apoi, dându-şi seama de penibilul situaţiei în care se afla, mi s-a adresat pe un ton oarecum răstit, oarecum înciudat: *Lasă, bă, asta! Nu te-am chemat aici ca să-mi reciţi poezii din Bacovia ăsta al tău. Te-am chemat pentru altceva. Am auzit că ne faci probleme, nu vrei să colaborezi cu noi.* Devenind dintr-o dată foarte lucid, mi-am dat seama de ascendentul câştigat asupra lui prin comportarea mea involuntară şi am contraatacat: *Domnule colonel, îmi iertaţi îndrăzneala, dar am să vă răspund cu o perlă culeasă din folclorul puşcăriilor. Un subordonat de al dumnevoastră, sâcâit odată de un deţinut care îi tot cerea să-l scoată la raportul comandantului, i-a dat, la un moment dat, următoarea replică:* ***„Bă, tu nu ştii că este posibilităţi care se poate şi posibilităţi care nu se poate?".*** *Conform acestei „adânci cugetări" posibilitatea ca noi doi să colaborăm „nu se poate". Şi nu se poate pentru că noi facem parte din tabere diferite. Dumnevoastră sunteţi în tabăra celor care împilează, iar eu în a celor împilaţi. Dumnevoastră aveţi datoria să loviţi, eu am datoria să rezist. Atâta cât mă vor ţine puterile...* Mă aşteptam ca spusele mele să-l înfurie, însă nu s-a înfuriat, ci m-a privit numai dispreţuitor. După ce a cumpănit nitel situaţia, a continuat, străduindu-se să pară calm: *Bă, voi sunteţi... unii dintre voi sunteţi de-a dreptul nebuni. Nu vreţi să înţelegeţi că totul s-a terminat, că voi aţi pierdut partida şi că noi am câştigat? Nu vreţi să înţelegeţi că acum trebuie să jucaţi după cum vă cântăm noi?* I-am răspuns, străduindu-mă să fiu şi eu la fel de calm: *Ba da, înţelegem, aţi învins, dar trebuie să înţelegeţi şi dumnevoastră că într-un război ca al nostru nu victoria contează, ci lupta. Nu ştiu dacă vom mai fi noi atunci, dar ar fi interesant să ne întâlnim când se va termina această încleştare.* (În treacăt fie spus, după '89 m-am întâlnit cu el. I-am făcut o vizită acasă. A fost o întrevedere interesantă, despre care voi relata cu altă ocazie. Ceea ce m-a frapat, printre altele, a fost că îşi mai aducea aminte de confruntarea noastră din acel decembrie '62.)

M-a privit lung, cu un soi de compasiune, întărindu-mi astfel convingerea că nu a înţeles nimic din cele ce-i spusesem. În cele din urmă se întoarse spre uşă, adresându-se gardianului care aştepta pe sală: *Adu-i hârtia şi creionul!* Gardianul, care avea deja pregătite cele cerute, le aduse şi le puse cu grijă pe masă. Adresându-mi-se apoi, îmi spuse: *Şezi aici şi scrie! – Ce să scriu, domnule colonel? Romane, poveşti? – Hai, nu mai face pe prostul, fixează-ţi în scris poziţia actuală faţă de trecutul tău ticălos şi faţă de organizaţia criminală din care ai făcut parte, faţă de activitatea de reeducare şi faţă de regimul nostru popular care se străduieşte să vă facă bine cu de-a sila!* Înainte de a părăsi încăperea îi spuse gardianului: *Îi aduci masa aici, iar când va termina de scris îl duci înapoi în celulă!*

Rămas singur, am început să mă plimb îngândurat şi oarecum îngrijorat prin încăpere. Afară încetase ninsoarea, iar înăuntru se făcuse cam frig. M-am apropiat de sobă, am deschis uşiţa şi am constatat că sub spuză mai era încă ceva jăratec. Mi-am amintit atunci că în poezia aceea a lui Bacovia se făcea vorbire parcă şi de jăratec... Şi, fără să fac vreun efort de aducere aminte, m-am pomenit murmurând versurile: *Mai spune s-aducă jăratec/ Şi focul s-aud cum trozneşte.* Mulţumindu-i lui Bacovia pentru ajutorul dat la „îmblânzirea căpcăunului", am aruncat peste jăratecul dezvelit din spuză câteva bucăţi din lemnele care mai erau în faţa sobei şi am închis uşiţa. După câteva minute soba a început să duduie. Această activitate domestică, precum şi aducerile aminte m-au binedispus. Mi-am reluat plimbarea întreruptă, uitându-mă pe furiş (cu teamă parcă) la topul de hârtie de pe masă. Va trebui totuşi să mă decid. Ce fac, scriu ceva sau nu scriu? La început mă bătu gândul să nu scriu nimic, dar tot frământându-mă, mi-am dat seama că aceasta ar fi o provocare prea mare. Am renunţat la această idee, aşezându-mă la „masa de scris" cu oarecare emoţie. De aproape 7 ani nu mai avusesem în mână o unealtă de scris sau hârtie. Nu „scrisesem" decât pe scoarţa cerebrală, sau pe perete, cu un cui. Şi deodată mi-a venit o altă idee. Ce-ar fi – mi-am zis – dacă aş scrie, pentru lecturile lui Crăciun, câteva din poeziile mele, pe care să le transmit astfel posterităţii? Poate că acesta, păstrător cum este, le va pune la dosarul meu ca dovezi incriminatorii şi, cândva, peste zeci de ani, vreun cercetător zelos al arhivelor acestui „ev întunecat" le va descoperi şi le va pune în circulaţie. Gândul acesta m-a animat şi m-am pomenit scriind (nu ştiu de ce) poezia amintită mai sus: „Unde-s nebunii?". După ce am scris-o, am privit-o prelung, cu o senzaţie ciudată. Sentimentele trăite atunci sunt, bănuiesc, asemănătoare cu cele ale unui debutant văzându-şi opera între coperţile unui volum. Am fost trezit din această nouă reverie de aducerea de către gardian a mesei de prânz, care era altceva decât ce ni se „servea" pe celular: mai consistentă şi mai gustoasă. După ce am mâncat fără să mă satur (în Aiud nimeni nu s-a săturat vreodată), m-am întors la „masa de scris" şi, dând cu ochii de foaia de hârtie pe care scrisesem poezia, am căzut pe gânduri. Şi tot gândindu-mă, entuziasmul care mă cuprinsese a început să-mi scadă, până am ajuns la concluzia că ceea ce vreau să fac eu este o bravadă ieftină, pe care Crăciun o va lua ca pe o provocare şi va acţiona în consecinţă. Şi atunci m-am hotărât să renunţ. Nu din teamă, ci aşa, dintr-un soi de lehamite. Am mototolit foaia de hârtie scrisă şi am aruncat-o în focul care pâlpâia încă în sobă. Am stat apoi multă vreme în faţa hârtiei albe şi am cumpănit ce şi cum să scriu pentru a fi credibil, neprovocând, dar nici făcând compromisuri. Dându-mi seama că am intrat în criză de timp, m-am pus pe scris. Mergea însă foarte greu. În mai bine de două ore, am reuşit să acopăr doar două pagini şi jumătate cu „Declaraţia" pe care o voi reproduce mai jos. Înainte, însă, fie-mi îngăduită o scurtă paranteză.

Pe la începutul lui 2001 am adresat C.N.S.A.S.-lui o cerere prin care solicitam să mi se îngăduie accesul la propriu-mi dosar. După aproape un an, în ianuarie 2002, am primit un răspuns neconcludent. Mi se aducea la cunoştinţă că „până la preluarea integrală a arhivelor fostei Securităţi de la deţinătorii acesteia (S.R.I., S.I.E. şi S.A.M.)", nu mi se poate satisface cererea. În concluzie, mi se recomanda să aştept. Şi am aşteptat 5 ani. Între timp, interesul pentru scotocirea trecutului mi-a scăzut semnificativ. Consideram, pe bună dreptate, că întâlnirea cu „strigoii trecutului" m-ar fi costat prea mult suflet. Şi apoi, ce-mi putea dezvălui un dosar al cărui conţinut îl bănuiam? Poate doar numele unor prieteni care au dat informaţii despre mine, sau rapoartele unor „filatori" pe care, la vremea respectivă, îi simţeam uneori în spatele meu. Or, după atât amar de vreme, astfel de lucruri nu prea mă mai interesau. Aşa că m-am resemnat şi nu am mai făcut nici un demers. Dar iată că tocmai când nu mă mai aşteptam, în primele zile ale lui 2007 (deci după 6ani de la cerere), am fost înştiinţat de către C.N.S.A.S. că, „în urma verificărilor efectuate în arhive", s-a identificat un dosar întocmit de fosta Securitate pe numele meu. În consecinţă, eram invitat să-l consult. M-am dus. Şi au început surprizele. În primul rând, m-a frapat puţinătatea dosarului, de doar 38 de file, ceea ce era mult prea puţin pentru o perioadă de un sfert de secol (1964-1989), cît fusesem hărţuit de Securitate. Curând aveam să-mi dau seama că acest dosar conţinea doar documente din primele luni de după punerea mea în libertate (august 1964 – martie 1965). Pentru perioadele următoare – nimic. Mai mult, peste jumătate din cele 38 de file erau „înscrisuri" din timpul detenţiei: câteva caracterizări, mai mult sau mai puţin „prieteneşti", făcute de unii colegi de temniţă, rapoarte ale unor ofiţeri politici referitoare la unele discuţii „amicale" avute cu mine şi – important din punctul meu de vedere – două declaraţii scrise date de mine, la cererea expresă a colonelului Crăciun, în legătură cu poziţia pe care o aveam atunci faţă de trecutul meu politic, faţă de acţiunea de reeducare şi, mai ales, faţă de regimul „democrat-popular" din ţară.

(Va urma)

"RĂZBOIUL BIOCIPURILOR": DOUĂ RĂSPUNSURI

Prag de Înviere

Răzvan CODRESCU

Începutul acestui an a fost marcat de o lungă și tensionată discuție în jurul iminenței introducerii pașapoartelor biometrice. Aspectul civil al lezării libertății și demnității cetățeanului a fost mult eclipsat de aspectul religios al problemei, iar polemicile au fost mai aprinse între diferitele poziții religioase decît între poziția religioasă și poziția nereligioasă (laică sau atee). Ortodocșii s-au polarizat belicos între poziția "apocaliptică" a unui Apel de sorginte mînăstirească și poziția laxă a oficialităților bisericești. Răspunzînd întrebărilor mai multor cititori, dar și anumitor provocări mediatice, am schițat pe scurt și punctul meu de vedere într-o dispută ce pare departe de a se fi încheiat. S-ar putea să mă înșel în unele privințe (cum ni se întîmplă, omenește, mai tuturor), dar nu-i la mijloc nici un gînd ascuns și nici un interes impur. Mă rog să triumfe Ortodoxia și pacea între frați. *(R. C.)*

I

Nu sînt eu în măsură să dau sfaturi sau rețete duhovnicești. Fug însă mereu la Hristos și caut să înțeleg cuvintele Lui.

Hristos ne cere să fim vigilenți, mai ales în proximitatea vremurilor de pe urmă. Îndemnul la priveghere este leitmotivul Evangheliilor. Pe linia lor a fost și recentul apel al părintelui Iustin Pârvu, care tocmai de aceea trebuie luat în serios – dacă nu în litera, în orice caz în duhul lui.

Dar tot Hristos ne spune în repetate rînduri să nu ne temem. Și mai ales să nu ne temem de cei care ne pot distruge trupul, dar de sufletul nostru nu se pot atinge. Aceștia sînt puternicii lumii acesteia, care ne pot produce multe necazuri, mergînd pînă la lezarea libertății exterioare, prigonire și moarte, dar n-au putere asupra sufletelor noastre, asupra libertății noastre interioare, dacă – și cîtă vreme – noi ni le păzim creștinește.

Prin urmare, dacă noi veghem tari în credință, în dragoste și în nădejde, orice ne-ar face puternicii lumii acesteia (lucru dovedit cu prisosință și pe vremea comunismului, mai ales în mediul penitenciar) nu ne poate periclita mîntuirea, ci doar amărî și îngreuna trecerea prin viața de aici.

Că în lume vom avea necazuri, ne-o spune Hristos, iar necazurile e firesc să se înmulțească pe măsură ce ne apropiem de "plinirea vremii". Se cade să le primim pe toate cu bună nădăjde în Domnul, să le răbdăm cu înțelepciune de șarpe și curăție de porumbel, căci cei ce vor răbda pînă la capăt, fără să cedeze și fără să dispere, aceia se vor mîntui.

Cînd eu, creștinul, am făgăduința și asistența lui Hristos, cînd cred și mărturisesc că, în tot locul și în tot ceasul, "cu noi este Dumnezeu", de ce și de cine m-aș mai teme? E cineva mai puternic decît Dumnezeul nostru? Vreun număr magic, vreun cip, vreun tehnolog, vreun dictator, Antihristul însuși, cu semnele lui mincinoase? Să accept așa ceva înseamnă să pun la îndoială atotputernicia și atotștiința lui Dumnezeu. Să nu fie!

Vorbind chiar în termenii *Apocalipsei*, "semnul Fiarei" (666 sau oricare altul) n-are putere în sine, ci poate avea putere numai în măsura în care este primit prin cedare interioară, prin lepădare de Dumnezeu și de Biserica Lui.

Dacă eu nu cedez interior, dacă nu mă lepăd, dacă ei mă cipuie și eu mă rog ("Iartă-i, Doamne, că nu știu ce fac"), atunci, chiar să mă însemneze nu doar în buletin sau în pașaport, nu doar pe frunte sau pe mîna dreaptă, ci pe fiecare centimetru pătrat al trupului meu, nimica nu-mi este! Toate puterile lumii acesteia sînt neputincioase să-mi tîlhărească sufletul sau mîntuirea. Ele mă pot zdrobi pe dinafară, dar nu mă pot învinge pe dinlăuntru. De aceea Îl ascult pe Hristos și nu mă tem mistic de ele. Iar dacă e să mă tem, mă voi teme, tot ascultîndu-L pe Hristos, "mai degrabă de acela ce și sufletul și trupul poate să le piardă în gheena", dar care nu mai e din ordinea omenească.

Ceea ce ne învață Domnul, în fel și chip, este să nu confundăm planul mistic cu planul lumesc. Or, biocipurile, ca și orice alte forme exterioare de control abuziv al insului de către un sistem secular, țin de planul lumii acesteia, de necazurile și mizeriile unei contingențe istorice, de sminteala ideologică a politicului, de natura coruptă a lui "aici" și "acum". Nu sînt indiferent față de ele, mă supără ca nedreptate ambientală, protestez principial, dar nu mă panichez, nu le atribui mai multă putere decît pot avea, nu le pun în cumpănă cu încrederea mea în Dumnezeu. Sînt vigilent, dar nu sînt panicat. Mă mîhnesc, dar nu mă tem. Iar prioritățile mele, ca trăitor creștin, sînt cu totul altele: să păzesc dreapta credință, să săvîrșesc faptele iubirii, să mă rog ca să nu-mi pierd trezvia, să mă lupt "lupta cea bună" ("războiul nevăzut"), care nu este cu puternicii lumii acesteia, nici cu pleava umanului, ci cu propriile slăbiciuni și cu duhurile rele, în speță cu urzelile (mult mai perfide și mai puternice decît toate tehnicile omenești) celui ce dintru început a fost "mincinos și tată al minciunii", învrăjbitor și pierzător de oameni.

Pietre de poticnire aflu la tot pasul, inclusiv – și mai ales – în "semnele vremurilor", dar știu, tot de la Hristos, că toate acestea trebuie să fie, că nu poate fi oprit mersul lumii spre eshaton, după cum știu și că toate pot fi depășite prin credință și prin faptele credinței.

S-a spus că nu de moarte trebuie să fugim mai abitir, ci de păcat, căci păcatul aleargă mai iute decît moartea. Și, aș adăuga aici, tot el e mai iute și decît toate biocipurile reale sau închipuite, decît toate falsele "minuni" ale tehnicilor magice sau științifice, decît toate ingineriile sociale de ieri, de azi sau de mîine. Deci, așa cum rezultă din ansamblul învățăturilor evanghelice, de păcatele noastre să fugim mai întîi și împărăția lui Dumnezeu s-o păzim în inimi, căci atunci toate cele de folos ni se vor adăuga nouă și harul Domnului ne va păzi de orice rău, cu sau fără știrea noastră.

Iar cînd simțim că panica sau teama de cele trecătoare dă să ne cuprindă, pentru păcatele noastre cele multe, să ne însemnăm cu semnul cel mai presus de toate semnele – Sfînta Cruce – și să zicem în cugetul nostru ca în *Evanghelia de la Marcu*: "Cred, Doamne! Ajută necredinței mele".

II

Cartea *Apocalipsei* e ultima admisă în canonul biblic, după îndelungi ezitări. Știau Părinții ce știau, căci de-a lungul vremii ea a dus, într-adevăr, la fel de fel de interpretări hazardate, nu numai în afara, dar și înlăuntrul Bisericii.

Las la o parte numeroasele devieri sectante (în speță, milenariste) bazate pe răstălmăcirea unor pasaje apocaliptice. Mă gîndesc însă cu îngrijorare la tensiunile create pe baza ei chiar în sînul Bisericii, cum se întîmplă și acum.

Un lucru e cert: nu trebuie să fii neapărat "sectant", "gnostic" sau "yoghin" (!) ca să te pună pe gînduri anumite "coincidențe" (cum e cea dintre 666-le biblic și 666-le dintr-unul din sistemele curente de codificare cu bare), mai ales în corelație cu alte tendințe și abuzuri anticreștine din lumea contemporană. Disputele în jurul lui 666 nu sînt noi, ci au o întreagă istorie, ce nu ține neapărat de heterodoxie, cum insinuează autorul unui recent articol *on-line* (diac. Dumitru-Ionuț Popescu). Nimeni nu-și mai face demult iluzii asupra oficialităților noastre laice, dar mulți se întreabă pînă unde poate merge insolența mediilor oficiale bisericești, pînă mai ieri bine creditate statistic.

Poate că în anumite cercuri ultraortodoxe se exagerează, cum s-a mai întîmplat și aldădată în istorie, dar este abruptă și indignă concluzia că ele s-ar așeza prin aceasta în afara Ortodoxiei, sau chiar că ar sta la rînd cu lucrările diavolești. Cum să-l bănuiești de heterodoxie pe un înduhovnicit și un mucenic al dreptei credințe de talia părintelui Iustin Pârvu (nenominalizat în articol, dar indicat aluziv ca un fel de patron al smintelii)?! Ba chiar să te mai și apuci tu, un mucos funcționar mărunt al Biroului de Presă al Patriarhiei, să-i ții lecții despre etica martirajului din închisori?!

Nu atît îndreptățirea sau neîndreptățirea unui alt punct de vedere cu privire la 666 sau la campania cipuirii biometrice contează aici (conexiunea dintre cele două rămîne, de altfel, nedovedită pînă la capăt), cît această gravă insolență, care angajează păgubos însăși instituția Patriarhiei, și așa destul de inabilă (și pînă la urmă de nepărintească) în cele cîteva provocări majore cu care s-a confruntat conștiința ortodoxă românească în ultimii ani (cazul Tanacu, cazul dosarelor ecleziale de la CNSAS, cazul masonilor din Biserică, cazul Ravenna, cazul Corneanu-Drincec, cazul pașapoartelor biometrice).

Pe gînduri trebuie însă să cadă și cei incriminați pe nedrept: cînd te expui în mitinguri penibile și la televiziuni imunde alături de reprezentanți ai M.I.S.A. sau de fel de fel de aventurieri politici extremiști, cînd te folosești conjunctural de "serviciile" unor gazetari de scandal, împărtășind practic cu ei aceeași lipsă de scrupule și același limbaj de tip vadimist, nu mai trebuie să fie așa de mare mirarea că multă lume, de la vlădică pînă la opincă, tinde să te asimileze și să te judece la grămadă cu ei, după un calcul elementar ("Spune-mi cu cine te încîrdășești, ca să-ți spun cine ești!").

Dar nici de acest aspect nefericit nu poate fi făcut răspunzător părintele Iustin personal, ci anumiți ucenici de-ai săi fără suficient discernămînt, care s-ar cuveni să învețe – dacă nu de dragul părintelui, măcar de dragul lui Hristos – ceea ce este de învățat din recentele împrejurări. Ar cam fi vremea să facă și ei pasul de la imaturitatea unei anumite haiducii ultraortodoxe la fermitatea cumpănită a sfințeniei veghetoare, pe care o întruchipează părintele Iustin, alături de alți cîțiva mari duhovnici în viață. Căci altminteri riscă să compromită cauza pentru care pretind a lupta, tîrînd-o în derizoriu, și să ajungă spînzurați de o dreptate pe care o au, poate, dar pe care nimeni nu le-o dă (în afară de o mînă de "fani" isterizați, care nu fac decît să le consolideze imaginea publică de primitivism frustrat și resentimentar).

Sîntem cu toții plini de nedesăvîrșiri, dar dacă nu vom face efortul (deopotrivă personal și comun) de a ajunge să răspundem provocărilor curente cu "înțelepciune de șarpe" și "curăție de porumbel", atunci nu vom face decît să dăm apă la moara adversarilor sau falșilor prieteni. Or, mi se pare că ceea ce a lipsit agitației recente au fost, de ambele părți, tocmai aceste două virtuți cerute de Hristos, în absența cărora totul se preface, cu voie sau fără voie, în sterila frenezie românească a "aflărilor în treabă".

GEORGIA DEŞERTUL

I. Sfîntul David Garejeli – sau, pe românește, Sfîntul David Pustnicul – e unul dintre cei mai cunoscuți sfinți georgieni. E știut de toată lumea pentru temelia mînăstirească pe care a dăruit-o lui Dumnezeu și georgienilor.

Georgia a fost dintotdeauna o țară cu pămînturi bogate și roditoare. Se vor fi găsit și în vremea sfîntului peisajele splendide și liniștitoare ale podișurilor și cîmpiilor, pădurile străfunde din coasta muntelui, spinările colosale ale Caucazului și perspectiva unei Mări atît de Negre încît, la asfințit, însuși soarele e înghițit și întunecat de ea. Dar Sfîntul David a ales pentru viețuirea monahală ținutul care acum se numește *David Gareja* sau *Udabno Gareja**, cel mai sterp ținut georgian. Judecata Sfîntului David, ca a oricărui alt întemeietor de viață monahală cînd alege pustia în locul ținuturilor prielnice cărnii, este cea a lui Dumnezeu Însuși. Care i-a interzis lui Ghedeon să aibă mai mult de 300 de ostași cînd adversarii lui erau mulți ca lăcustele, iar cămilele lor cît nisipul mării. Adică nu cumva să poată crede omul că puterea care biruie ar fi a sa, iar nu a lui Dumnezeu (*Judecători*, 7). Sfîntul David a temeluit monahismul Georgiei acolo unde nimeni nu ar îndrăzni să presupună că biruința e a omului și a materiei, ci să fie limpede că e a lui Dumnezeu. Iar Duhul lui Dumnezeu biruie în Gareja pînă astăzi, cu rugăciunile Sfîntului David, și a biruit neîncetat, lucrînd minuni cu georgienii chiar și în vremea comunismului, cînd nu le mai era îngăduit să fie călugări acolo.

Locul se afla la vreo 60 km de Tbilisi, într-o zonă foarte aridă, semi-deșertică. Nu se poate cultiva nimic din pricina pietrei și a lipsei de apă. Iarba, acolo unde crește, e scurtă și aspră, arbuștii ciufuliți se înarmează inutil cu o mulțime de spini, stîncile își exercită necontestat suveranitatea sterilă, apa e amară. Animalele au mari dificultăți în a-și găsi hrana și protecția, fapt pentru care sînt foarte rare. La ele acasă, înaintea Sfîntului David și a urmașilor lui, se simțeau numai reptilele. Iar astăzi vizitatorul care se deplasează între așezările călugărești e avertizat să nu părăsească poteca și să pășească zgomotos, spre a nu da prilej întîlnirii cu viperele. Căci cine poate fi liniștit aflînd că nu s-a auzit nicicînd de vreun monah mușcat de șerpii veninoși care colcăie primprejur?

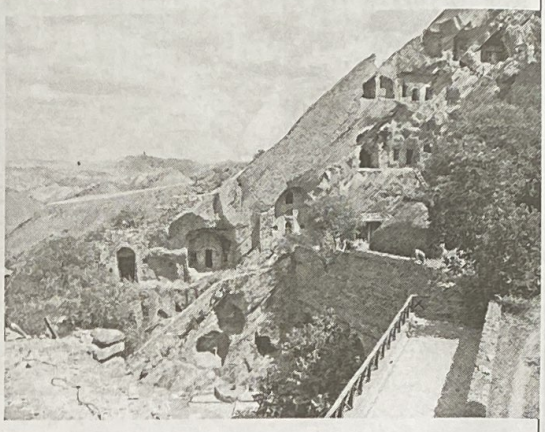

II. Sfîntul David a fost unul dintre cei doisprezece ucenici cu care Sfîntul Ioan Zedazneli a venit din Siria tocmai în Georgia, în sec. al VI-lea, inspirați de Sfînta Fecioară. Toți erau oameni învățați și împreună, vreme de trei ani, au propovăduit georgienilor, spre întărirea credinței creștine. Apoi s-au așezat pe Muntele Zedazeni, unde au zidit o mînăstire a cărei biserică există și astăzi și în jurul căreia, de curînd, s-au readunat monahii. După o altă vreme, Sfîntul Ioan le-a poruncit celor doisprezece să se risipească în ținuturile georgiene, iar Sfîntului David i-a revenit zona în care se afla orașul Tbilisi, oraș fondat cu numai un secol înainte, cu menirea specială de a fi capitală. Sfîntul David cobora în oraș numai o dată pe săptămînă și propovăduia împreună cu Lucian, ucenicul, altminteri viețuind ei izolat, în post și rugăciune. Oarecari calomnii l-au adus în fața judecătorului și, deși adevărul a fost vădit, Sfîntul David a hotărît să părăsească orașul.

Sfîntul și ucenicul au ajuns în cele din urmă în miezul pustiului. Este cert că locul a fost ales după calitatea lui maximală: sfîntul îl socotea cel mai bun, iar ucenicul îl vedea ca pe cel mai prost cu putință, și amîndoi aveau perfectă dreptate. Dintru început fără apă, fără mîncare și fără nimic altceva decît o peșteră drept sălaș, cei doi au dobîndit toate cîte aveau de trebuință, din pămînt, din aer și de la cîteva viețuitoare sălbatice, toate din pronia Domnului. Iar oamenii în mijlocul cărora cei doi nu fuseseră prea bine suportați au început să se adune de bunăvoie în jurul lor, pentru că monahul, fie el chiar pustnic, nu se desparte de lume, ci îi redă lumii bunul sens al libertății ei. Sfîntul David i-a chemat pe oameni și de-aproape, și de departe, și pe toți, și pe fiecare. Căci există și o chemare universală, și o chemare particulară, deosebit centrate, fiecare cu vremea și cu rostul ei.

Abia după înmulțirea monahilor și vederea bunei lor viețuiri, Sfîntul David a încuviințat unuia dintre asceți, fericitul Dodo, să construiască întîia mînăstire, cu biserica și chiliile scobite în stîncă. Prin urmare, sfîntul a temeluit mai întîi duhovnicia monahilor, iar numai apoi acoperișul de deasupra capului și chiar biserica însăși, ceea ce pare să fie o altă ordine a priorităților față de cea a zilelor noastre.

Spre sfîrșitul vieții a fost rînduit ca Sfîntul David Garejeli să poată merge către Ierusalim, unde toată viața dorise să apuce a se închina. Numai că, ajungînd să vadă de la o oarecare distanță Locurile Sfinte, a izbucnit în plîns, a refuzat să intre în oraș sub cuvînt că nu este vrednic de o astfel de cinste și s-a întors acasă, poruncindu-le ucenicilor să continue pelerinajul în Ierusalim fără el.

Creșterea monahicească începută în vremea Sfîntului David a continuat și după moartea lui, vreo douăzeci de mînăstiri luînd ființă în zonă. Trupul sfîntului a fost înmormîntat în biserica avînd hramul Schimbării la Față, parțial scobită în stîncă și care astăzi constituie miezul reînvierii monahismului din actuala pustie.

III. Mai tîrziu, pe la jumătatea sec. al IX-lea, monahismul din Gareja a intrat în altă etapă. Sfîntul Ilarion Kartveli, adică Sfîntul Ilarion Georgianul (altul decît Cuviosul Ilarion Georgianul născut în sec. al XVIII-lea), un aristocrat bogat, afierosit de tînăr călugăriei, mărește și modernizează Biserica Schimbării la Față și împodobește mormîntul Sfîntului David. Pînă la el, chiliile săpate în stîncă aveau neregularitatea dictată de dezinteresul pustnicesc pentru formalism, însă de acum ele vor fi tăiate după anumite simetrii, iar pe zidul exterior vor conține un detaliu arhitectural tradițional apropiatei regiuni Kahetia: arcada-potcoavă.

Dezvoltarea complexului monahal își atinge vîrful în așa-numita Renaștere georgiană din sec.XI-XIII, cînd întreaga țară crește sub regele David Constructorul, iar apoi sub regina Tamar. Apar elementele unei varietăți de utilitate cotidiană, ca mici ferestre, nișe și policioare, iar pereții de stîncă sînt tencuiți și pictați.

Pînă astăzi se pot vedea, pe lîngă chilii și biserici, încăperi scobite pentru alte scopuri, între care grajduri, depozite și rezervoare pluviale de pînă la 50.000 de litri, unde apa era dezinfectată prin ingenioase metode naturale.

IV. O dată cu invaziile mongole din a doua parte a sec. al XIII-lea, începe stagnarea și declinul complexului. În 1265 zona e devastată de mongoli și existența monahală e întreruptă o perioadă.

Secolele XIV-XV îi readuc pe mongoli în deșertul unde nimic de valoare nu era, decît numai disponibilitatea mărturisitoare în cel mai înalt grad, adică martirică, a urmașilor Sfîntului David. O atracție inexplicabilă altminteri decît metafizic îi chema pe păgîni în deșert, exclusiv spre a se face potrivnici Binelui și spre a ucide. Iar și iar... Căci, într-un fel sau altul, întotdeauna se găseau georgieni care să se nevoiască și să se roage, ocupînd, în ciuda indubitabilei și mortalei perspective, o parte dintre chilii.

În Duminica Învierii anului 1615, știind dinainte și cu de-amănuntul ce avea să se întîmple, absolut toți călugării, se spune că mii de suflete, au primit mucenicia, tăiați de ostași șahului Persiei, Abas I. Toate manuscrisele și toate obiectele de artă au fost distruse.

În sec. al XVII-lea cu sprijinul regilor georgieni, monahismul se reînnoadă, însă numărul trăitorilor și viața mînăstirească sînt semnificativ reduse.

* *Udabno* înseamnă "deșert", iar în limba veche avea înțelesul nuanțat de "zonă de nelocuit". Trebuie știut că limba georgiană este extrem de bogată și expresivă. S-a separat dintr-un trunchi comun de mingreliană și laz în primul mileniu î.Hr.. Prima traducere a Bibliei s-a făcut în sec. al V-lea, iar cele mai vechi fragmente manuscrise datează din sec. al VII-lea.

PUSTNICILOR GEORGIA

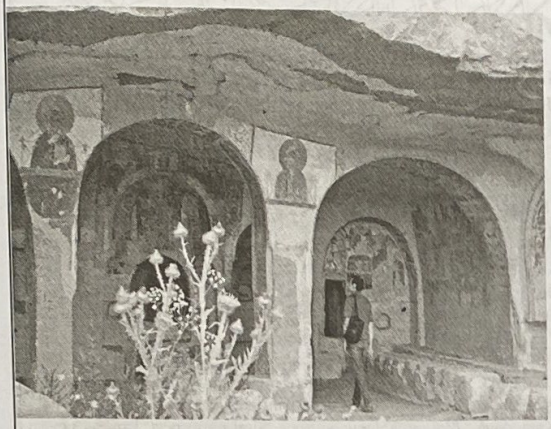

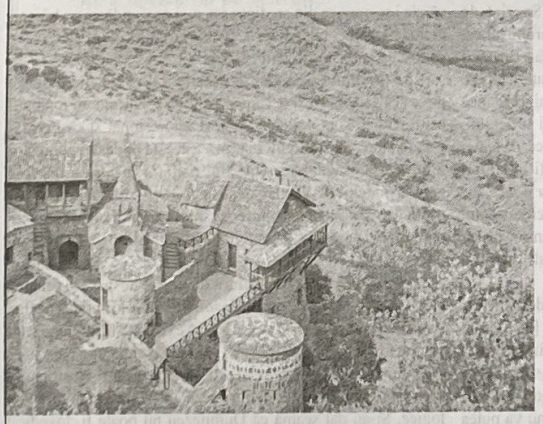

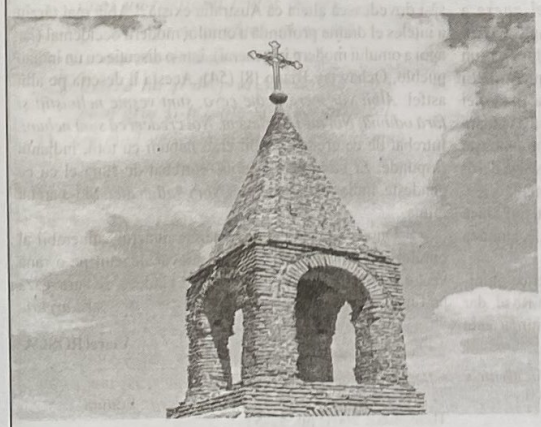

Martirajul a continuat şi în sec.XVIII-XIX, în ritmul repetatelor invazii ori raiduri – contradovezi peremptorii ale bărbăţiei păgînilor, căci cît de laş trebuie să fii ca să ucizi zeci, sute şi mii de semeni neînarmaţi şi perfect inofensivi militar... –, astfel că numai cîţiva monahi mai erau în zonă la începutul sec. al XX-lea.

După "blagoslovenia" anexării sovietice din 1921, pustnicia davidiană a fost desfiinţată.

V. Probabil că cea mai spectaculoasă podoabă a acestei "pustii", după sfînta *încăpăţînare* a călugărilor *descăpăţînaţi*, este pictura murală. Cea mai veche frescă de aici datează din sec. al VIII-lea. Pe vremea Sfîntului Ilarion frescele se înmulţesc, iar în Renaşterea georgiană ia fiinţă Şcoala de pictură din Gareja. Specificul ei este reprezentarea unor scene din viaţa Sfîntului David Garejeli, cum e momentul mulgerii căprioarei de către Sfîntul Lucian (lucru care s-a întîmplat regulat şi mult timp de la începutul aşezării celor doi în pustie). Se remarcă şi o serie de portrete ale unor regi contemporani, întocmite realist, dar încadrate armonios în programul iconografic. Coloanele sînt susţinute cu puterea picturală a sfinţilor stîlpnici, iar tavanele mai tîrzii sînt însemnate cu cîte o cruce cu braţe egale, înscrisă în cerc.

Pentru a ajunge la cele mai apropiate fresce trebuie să treci de lavra în care străjuie trupul Sfîntului David, să urci un deal stîncos, ciudat, care te răsplăteşte cu panorama uscăciunii, dar şi a unora dintre chiliile lăsate fără acces de seismele care au tăiat blasfemiator enorme felii de piatră. Apoi cobori în partea cealaltă, muşcînd fraudulos conturul frontierei azere, ca să revii imediat cu inima strînsă. Şi toate astea subminează vizitatorului ortodox venit din România acel sentiment pe care Georgia i-l va fi livrat îndată ce va fi ajuns în ţara asta, şi anume că, în ciuda celor peste 2000 km, este *acasă*. Dar descoperirea picturii restaurează îndată certitudinea prieteşugului şi a înrudirii în ordine hristică pe care românul o are cu tărîmurile georgiene prin oamenii lor. Căci linia, cromatica şi ataşamentul general faţă de erminie, pe care, plastic şi duhovniceşte, îl degajă pictura aceasta, ne sînt atît de familiare! Chipul lui Hristos e acelaşi ca la Moldoviţa şi ca la Horezu şi ca peste tot, iar fresca din David Gareja o mărturiseşte pe înţelesul neputinţei noastre omeneşti şi ne mîngîie ca una care are putere.

VI. Neamul din ţara ce poartă numele Sfîntului George este, probabil, unul dintre cele mai prodigioase izvoare de martiri. De aici s-au dat morţii regi şi opincari, femei şi bărbaţi, ostaşi şi monahi, copii şi vîrstnici, în toate combinaţiile posibile ale acestor categorii. Şi au fost uluitor de mulţi, mai cu seamă în raport cu numărul total al populaţiei din epocă, cît şi al celei de azi. Dar ceea ce dă măsura jertfelniciei neîntrerupte a călugărilor din David Gareja de-a lungul a multe secole este plămada sufletului georgian. Căci georgianul a fost şi este viteaz, aprig şi mai ales *mîndru*, cuvîntul acesta avînd o acoperire complexă, cu nuanţele de *demn* şi de *frumos*, însă şi cu cea pe care o pune în joc ispita *orgoliului*. Or, cu tipul ăsta de temperament, este, desigur, onorant să accepţi moartea în luptă sau după luptă, dar s-o aştepţi *cu pace*, în mod conştient, în rugăciune şi nestrămutat, este o minune a lui Hristos.

În 1948, puterea sovietică şi-a aşezat o bază militară undeva în zona David Gareja, iar în anii războiului sovietic împotriva Afganistanului militarii sovietici au folosit unele aşezări monahale drept teren de antrenament. Şi, aşa cum o mai făcuseră în Spania anilor '30, soldaţii comunişti au tras cu gloanţe în obrazul lui Hristos şi al sfinţilor Lui. Contextul mai larg era următorul: ca în întreaga Uniune Sovietică, aproape toate mînăstirile şi bisericile erau închise, iar clădirile lor transformate în fel de fel de "instituţii", ori pur şi simplu abandonate. Catehizarea era interzisă sub orice formă. Clerul fusese infiltrat cu KGB-işti. Naţionalismul înăbuşit. O parte din complexul monahal care slujea drept ţintă, la modul propriu, comuniştilor, se afla, aşa cum se află şi astăzi, pe teritoriul Azerbaidjanului. Aceasta din cauza cunoscutei politici staliniste de mutare a graniţelor, politică preluată – şi continuată, în cazul Georgiei – de la Imperiul Ţarist.

În România socialistă a anilor '70-'80, de pildă, în atari situaţii reacţia civică era imperceptibilă. Bisericile erau dărîmate, iar un părinte Gheorghe Calciu, singurul care avea bărbăţia şi luciditatea de a protesta vizibil, era înfundat cu complicitatea pasivă ori activă a "colegilor" de dăscălie teologică. Masele asistau mute şi impotente, deşi îndurerate, la dărîmarea unei Sfînta Vineri ori a unui Sfîntul Spiridon Vechi, cu singurul curaj de a culege spărturi de cărămizi şi cioburi.

Or, la celălalt mal al Mării Negre s-a petrecut o minune. Un grup de studenţi conduşi de un tînăr pe nume – ce coincidenţă! – *David* Turashvili, a lansat în masă protestele împotriva acestei barbarii gratuite. După obiceiul sovietic, atît de actual, firește, şi astăzi, oficialii Ministerului Apărării, oamenii de la "centru", au promis schimbarea ţintelor, dar nu s-au ţinut de cuvînt, amînînd mutarea. Cu georgienii, însă, tactica asta nu a mers. A fost organizată o manifestaţie de 10.000 de persoane pe străzile Tbilisiului. Un grup de studenţi a început greva foamei *chiar la mînăstire*. Rezultatul a fost că, în octombrie 1988, armata sovietică a fost dizlocată din zonă, iar unitatea militară desfiinţată. Nu este oare, asta, o minune a Sfîntului David Garejeli, al cărui trup şi duh nu au încetat să sfinţească pustia?

VII. Georgia şi-a dobîndit independenţa în 1991 şi chiar de atunci mînăstirea Schimbării la Faţă, care adăposteşte trupul Sfîntului, a fost refăcută şi repopulată, chiar dacă într-un număr extrem de redus, mai ales faţă de vremurile cele bune.

Asta pentru că vremurile nu sînt bune, ci amestecate. Şi, ca dovadă, în 1996, Ministerul de Război georgian a reluat exerciţiile militare undeva în zonă! Bineînţeles, protestele au reînceput. Şi au izbîndit, căci, chiar dacă nu se trăgea direct în chilii şi chipurile asemănării, într-o bună dimineaţă sute de georgieni şi-au întins corturile în raza de acţiune a trupelor militare, mult prea stricăcioase faţă de zestrea spirituală şi de moaştele neamului. Armata şi oficialităţile s-au înclinat în faţa presiunii publice, iar "exerciţiile" au fost abandonate.

Astăzi, David Gareja, Pustia lui David, e în continuare sfîşiată de graniţa cu azerii, care susţin că *albanezii* sînt cei care au ridicat mînăstirile, nu georgienii, albanezi care ar fi fost acolo, pasă-mi-te, înaintea azerilor şi georgienilor. E vorba de albanezii caucazieni, fără nici o legătură cu neamul celor balcanici. Şi ar putea fi ridicol, de n-ar fi grotesc, pentru că teza asta nu are nici un argument arheologic ori de alt fel. Georgia a propus un schimb de teritorii, oricare, pentru a reîntregi vastul complex monahal, dar azerii au refuzat cu motivaţia că teritoriile acestea sînt de o importanţă strategică de neechivalat. Şi trebuie să vezi totul cu proprii ochi ca să te hotărăşti dacă această stîncă ar putea fi temelie altei strategii decît spiritualităţii.

În cele din urmă, Pustia e sfîşiată de un duh global de care, tocmai pentru că e global, nici Pustia nu putea să scape.

Dar pînă acum în istorie e dovedit că, pentru rugăciunile Sfîntului David, Hristos a lucrat proniator asupra locului numit David Gareja, loc în care cenuşa şi moartea s-au prefăcut iar şi iar în duh şi în înviere.

În georgian persistă convingerea că potrivnicia exteriorităţii de azi nu e mai mare decît cea de ieri şi decît cea de acum 2000 de ani, iar pentru asta el nu va lipsi nici de-acum înainte din Gareja şi va dovedi lumii acesteia, aşa cum o tot face de la începuturi, că persoana nu poate fi nici dizolvată, nici silnic înglobată.

Că asta e slăbiciune ori tărie, noi nu ştim. Însă e ceva cu care sfinţii Georgiei, începînd cu Sfîntul David Garejeli, au lucrat în Deşertul Pustnicilor, dobîndind mîntuirea lor şi a altora.

Lucian D. POPESCU

SUFLETUL ROMÂNESC ÎNTRE RĂSĂRIT ŞI APUS

„ÎNTR-O CIVILIZAŢIE TRADIŢIONALĂ E APROAPE DE NECONCEPUT SĂ AIBĂ CINEVA PRETENŢIA DE A-ŞI REVENDICA PROPRIETATEA ASUPRA UNEI IDEI, IAR DACĂ O FACE, ÎŞI PIERDE ORICE CREDIT ŞI ORICE AUTORITATE, FIINDCĂ IDEEA RESPECTIVĂ SE VA REDUCE LA UN SOI DE FANTEZIE FĂRĂ IMPORTANŢĂ REALĂ. DACĂ O IDEE E ADEVĂRATĂ, EA APARŢINE CELOR CAPABILI S-O ÎNŢELEAGĂ; DACĂ E FALSĂ, NU E NICI UN MERIT S-O FI INVENTAT. O IDEE ADEVĂRATĂ NU POATE FI *NOUĂ*, PENTRU CĂ ADEVĂRUL NU E UN PRODUS AL SPIRITULUI UMAN, CI EXISTĂ INDEPENDENT DE NOI. NOI TREBUIE DOAR SĂ-L CUNOAŞTEM...” (RENÉ GUÉNON)

IV. CRIZA SUFLETULUI MODERN

(Urmare din numărul trecut)

DE LA (PSEUDO)MORALĂ LA AMORALISM

Dar să nu uităm că, cu patru veacuri înainte, William Ockham spunea că preceptele morale nu sunt necesare, adică nu izvorăsc din legile necesare ale creaţiei divine, ci provin din voinţa arbitrară a lui Dumnezeu. Dacă Dumnezeu ar considera furtul şi minciuna fapte bune, atunci El le-ar răsplăti şi nu le-ar pedepsi [1]. El ar putea să-i mântuiască pe cei vinovaţi. Aceasta depinde, după Ockham, doar de voinţa arbitrară a lui Dumnezeu. Şi Gilson observa cu fineţe că, dacă suprimăm radical esenţele şi arhetipurile, nu mai rămâne nici o barieră care să stabilească arbitrariul puterii divine.

Pe o altă cale, în alt secol, va ajunge la acelaşi rezultat Descartes.

Dar cei mai importanţi adepţi ai lui Hume pe continent sunt Rousseau şi Voltaire.

După Rousseau, temeiul opţiunii morale trebuie să fie adânc implantat în natura umană. Astfel, sentimentul ce izvorăşte direct din natura umană e o bază mai solidă decât raţiunea, o apariţie mai nouă şi mai îndoielnică. Dar filozoful de la Geneva recunoaşte că avem pe de o parte sentimentul nealterat, natura pură, iar pe de alta sentimentul alterat de patimi. Primul ne face să ne simţim liberi, iar al doilea ne face sclavi. Problema este ce se întâmplă când viciul îşi pune amprenta asupra voinţei noastre, dacă mai există o soluţie. După Rousseau libertatea se regăseşte prin remuşcare.

Iată cum sentimentalismul ne duce din nou la culpabilizare. Totul se bazează pe sentimentul nostru de bunăstare, aşadar pe dragostea de sine. De la ea la amorul propriu e doar un pas, pe care omul l-ar face uşor, dacă în el nu ar fi sădit un al doilea principiu: mila. Din ea izvorăsc toate virtuţile sociale [2]. În altă parte [3] spune că pentru a nu suferi noi, vrem ca nici ceilalţi să nu sufere, ne interesăm de ceilalţi din iubire pentru noi. E un fel de laşitate, facem binele din frica de a nu suferi. Doar că ceilalţi nu ne pot da o poliţă în alb că vor proceda la fel. Sunt atâţia oameni care răspund binelui cu rău. Nici raţiunea, cum observa Rousseau, nici sentimentul nu-mi garantează replica pe măsură. Astfel, întreaga morală s-ar baza pe frica de a nu fi afectaţi negativ de ceilalţi. Asta merge la oamenii slabi, fricoşi (cu o morală de sclavi, cum zicea Nietzsche), dar nu la cei puternici, curajoşi. Argumentul lui Rousseau nu ţine.

Alegera binelui trebuie să se bazeze pe iubirea binelui, văzând în el baza ordinii creaţiei, iar aceasta nu ţi-o dă nici sentimentul, nici raţiunea, nici voinţa, ci acea transformare pe care o produce în noi ascultarea acelei voci a intuiţiei intelectuale la care demult am rămas surzi şi de aceea multe ni se par absurde (*absurdum* = ceea ce provine din surzenie).

Tot pe continent, însă, averroismul determină ultimele consecinţe în filozofia occidentală, prin Spinoza şi Kant. Ultimul mai ales este împlinirea finală a acestor influenţe filozofice arabe.

Filozofia lui Kant e ultima sforţare a raţiunii de a da sens lucrurilor. În morală începe prin autonomizarea ei de religie. Adversar al eticii întemeiate teologic, al religiilor revelate, era împotriva exaltărilor religioase, mistice. După el, nu morala era întemeiată pe teologie, ci invers: ideea divinităţii s-ar fundamenta pe conştiinţa morală.

Ca şi Boethius, care constata existenţa unui intelect speculativ şi a unuia practic, Kant face o distincţie clară între *raţiunea speculativă*, care are ca obiect metafizica, şi *raţiunea practică*, ce are ca obiect morala! Omul are, după Kant, două materii: una sensibilă, caracterizată de înclinaţii, instincte, pasiuni, sentimente, ce are ca maximă a afecţiunilor ei fericirea, şi una invizibilă, care se simte obligată să acţioneze conform legilor universale ale moralităţii. Aceste legi sunt principii universale obligatorii pentru orice raţiune. *Imperativul categoric* este exemplul suprem.

Desigur, multe critici s-au adus moralei kantiene: *respingerea eudaimonismului*, care vede ca scop al vieţii fericirea; *formalismul*, care nu observă diversitatea cazurilor de conştiinţă din viaţă şi încearcă forţat să le reducă la câteva formule generale; *rigorismul*, care nu acceptă nici un sprijin, nici chiar al unei inclinaţii dezinteresate. Orice sentiment de mulţumire face să se piardă valoarea unei acţiuni morale. Astfel, după Kant, a acţiona moral înseamnă a acţiona fără nici o plăcere. Când nu mai există nici o dispoziţie morală, va reuşi oare raţiunea să-i compenseze lipsa? Cred că nu.

Această concluzie este trasă din aplecarea asupra celei mai grave contradicţii a sistemului kantian. El susţinea iniţial că lumea noumenală este incognoscibilă cu ajutorul intelectului speculativ, în filozofia morală însă *noumen*-ul devine cognoscibil. Dându-şi seama de consecinţele filozofiei teoretice asupra moralei, Kant introduce o raţiune practică ce compensează slăbiciunea celei speculative. Speriat de perspective, şovăitorul Kant [4] mai face şi compromisul ca, după ce Îl dăduse afară pe Dumnezeu pe uşa din faţă a Bisericii Raţiunii, se vede nevoit să-l reintroducă pe o uşiţă laterală, ascunsă de vederea filozofilor speculativi. Ba mai introduce pe uşiţa discretă (crede el) şi postulatul nemuririi sufletului. Făcând din Dumnezeu un postulat al raţiunii practice, dă temei legii morale. Cu părere de rău (pe care i-o simţi în suflet) recunoaşte că *a trebuit să suprime ştiinţa, pentru a face loc credinţei*. Dar nu e Dumnezeul cel viu al tradiţiei, nici conceptul metafizicii, ci doar o parte a conştiinţei omului, un for intern care ne judecă acţiunile morale, un umil locuitor al creierului uman.

Postulatul nemuririi sufletului, introdus din deznădejde, cu rigorismul său sever, va strepezi dinţii cititorilor [5], oferind o biată compensaţie celor care cu gustul amar urmează *Datoria*. Căci o fericire viitoare deschide omului speranţa că sacrificiile actuale nu sunt în van în urmărirea scopului de a deveni demn de fericire. Această biată concesie nu va putea însă opri oamenii pentru care *Dumnezeu a murit* să nu-şi mai dorească fericirea pământească datorită unei *anexe* a conştiinţei care poate fi uşor *educată*. De altfel, englezii, prin Bentham şi Mill, au şi făcut acest pas prin utilitarismul lor (un hedonism sincer, care decurgea direct din empirism). Ei amintesc de Aristip din Cirene, care avea la baza filozofiei sale următoarele două idei: a) cunoştinţa noastră are valoare subiectivă, este senzaţia din noi, aşadar nu putem cunoaşte natura obiectivă a lucrurilor; b) pe noi nu ne interesează decât răsunetul sentimental al senzaţiilor: plăcerea şi neplăcerea. Astfel, plăcerea este supremul bine. Sună cunoscut, nu? Dacă Kant ar fi fost sincer şi consecvent cu premisele sale, ajungea la aceleaşi consecinţe.

Pe de altă parte, introducerea raţiunii practice omnipotente aduce aminte de intelectul agent al lui Ibn Rosd, dar pe când acela era supraindividual, divin, raţiunea este individuală; acela era suprauman, iar raţiunea e umană. De fapt, Thoma d'Aquino făcuse această amendare lui Averroes, cum că intelectul agent este individual. Atunci de unde pretenţia de universalitate a legilor morale? Poate că fiecare raţiune individuală îşi creează propriile Legi, aşa cum fiecare filozof are un sistem şi o metodă doar ale lui.

Aşa ajungem la Nietzsche şi la Sartre, pentru care Legea morală e o creaţie personală, ca şi în cazul operei de artă. Dar Kant [6], din teamă şi neputinţă, n-a avut curajul să fie *fericit*, iar din respectul pentru raţiune, n-a avut forţa să aibă credinţă. Dar cei de după el, mai ales Nietzsche şi Sartre, îşi vor recunoaşte amoralismul, ce decurge simplu din toată gândirea occidentală. Desigur, nu toţi occidentalii au aceste concepţii, dar cei care simt altfel sunt o minoritate care nu a avut aceeaşi influenţă asupra constituirii unei *Weltanschauung* apusene. Simt un respect deosebit pentru R. Guénon, J. Daniélou, R. Girard, Annick de Souzenelle, ori pentru câţiva mari istorici ai religiilor, de la G. Tucci la H. Zimmer ori G. Dumézil, dar ei nu sunt produsul spiritului occidental, ci al refluxului ce se opune acestuia, înotători împotriva curentului, şi de asta îi iubesc.

Poate că un exemplu extrem de grăitor pentru criza moralităţii e şi cel dat de Carl Gustav Jung. El povesteşte că în adolescenţă, punându-şi problema păcatului, era confruntat între morala convenţională, după care păcatul trebuia neapărat evitat, şi faptul că nu mai putea să continue aşa, în tensiune, deoarece simţea că nu mai rezistă mult. Între osânda veşnică şi propria dorinţă se ruga la o iluminare divină care să-i rezolve dureroasa dilemă. Atunci a avut o viziune: în faţa ochilor săi s-a arătat catedrala cea frumoasă din Basel, şi deasupra ei cerul albastru; iar Dumnezeu şade pe tronul de aur, sus, peste lume, iar de sub tron cade un excrement uriaş pe acoperişul nou, colorat şi strălucitor al Bisericii, îl striveşte, apoi rupe în bucăţi pereţii Bisericii [7]. A fost cuprins de o uşurare imensă şi de un sentiment de eliberare. În locul osândei, pogorâse asupra sa îndurarea şi o stare de beatitudine. I se dezvăluise înţelepciunea şi bunătatea Domnului. Dacă tatăl său, preot protestant, nu pricepuse voinţa Domnului, căreia i se opunea din credinţa cea mai profundă, şi nu trăise niciodată miracolul îndurării, al harului care vindecă tot, el Îl cunoscuse pe Dumnezeul cel viu.

Apoi Jung a citit cu satisfacţie în Evanghelie despre povestea fariseului şi a vameşului, descoperiind că tocmai cei repudiaţi sunt cei aleşi. A fost impresionat şi că Petru, şovăielnicul, a fost numit piatră. La aceste pilde am adăuga-o pe Maria Magdalena şi pe fiul risipitor, pentru a întregi galeria pildelor date de Hristos în acest sens. Mai târziu Jung povestea că atunci începuse să înţeleagă nevoia depăşirii opoziţiei – ce părea insolubile – între pedeapsă şi dorinţa irepresibilă.

O opinie relevantă pentru demersul nostru e şi cea pe care Jung o avea despre *filozofi*. Ei se chinuiau (de la scolastici la moderni) să dovedească existenţa lui Dumnezeu prin artificii logice. Îi dădeau impresia unor oameni care ştiau din auzite că există elefanţi, fără ca ei să fi văzut unul vreodată, şi încercau să demonsteze existenţa lor cu motive logice. Şi-au dat seama că Dumnezeu nu poate fi dovedit, căci cum ar putea o molie care mănâncă lână australiană să-i dovedească alteia că Australia există?! Abia mai târziu a înţeles el drama profundă a omului modern occidental (iar apoi a omului modern în general), într-o discuţie cu un indian pueblo, Ochawiay Biano [8] (54). Acesta îi descria pe albi astfel: *Albii vor mereu câte ceva, sunt veşnic neliniştiţi şi fără odihnă. Noi nu-i înţelegem. Noi credem că sunt nebuni.* Întrebat de ce crede că albii erau nebuni cu toţii, indianul răspunde: *Ei gândesc cu capul.* Întrebat de Jung el cu ce gândeşte, indianul îi răspunde: *Noi gândim aici.* Şi i-a arătat inima.

După Jung, indianul nimerise punctul vulnerabil al omului alb. Indianul pusese într-adevăr degetul pe o rană veche şi dureroasă, care, în loc să se vindece, se agravează pe timp ce trece.

(Va urma)

Viorel ROŞCA

---

[1] Etienne Gilson, *Filozofia în Evul Mediu*, Editura Humanitas, 1995, p. 601.
[2] *Cf.* Jean-Jacques Rousseau, *Discurs asupra inegalităţii*.
[3] *Ibidem*.
[4] Immanuel Kant, *Întemeierea metafizicii moravurilor. Critica raţiunii practice*, Editura Ştiinţifică, 1972, pp. XXXII – XXXV.
[5] *Ibidem*.
[6] *Ibidem*, pp. 212 – 222.
[7] Carl Gustav Jung, *Amintiri, vise, reflecţii*, Editura Humanitas, 2001, pp. 52-53.
[8] *Ibidem*, p. 255.

DIVINA COMEDIE A LUI DANTE

ÎN NOUA VERSIUNE ROMÂNEASCĂ A LUI RĂZVAN CODRESCU

PURGATORIUL

CÎNTUL XVII

Tu, cel care citeşti, îţi aminteşte,
de ceaţa-n munţi te-a prins, văzînd prin ea
precum prin piele cîrtiţa priveşte,
cum, pe măsură ce se risipea,
prin desul fum jilav cu greutate
solarul glob a se ivi răzbea;
şi-atunci mai lesne-i minţii să-ţi arate
cum ochii mei dădură iar de soare,
fiind lumina lui pe înserate.
Aşa, cătînd cu paşii celui care
mă îndruma pe-ai mei a-i potrivi,
ieşii din nor, spre moarta zilei zare.
O,-nchipuire, ce-uneori ne ţii
aşa răpiţi că seama nu ne-am da
nici să ne sune-alături goarne mii,
de nu simţirea, cine te-o mîna?!
Te mînă-o rază ce-i din cer iscată
prin sine sau prin cel ce-o-ndrumă-aşa.
A răutăţii celei preschimbată
în pasărea ce-i ne-ntrecută-n cînt
icoana-n minte mi-apăru deodată;
şi-aşa simţeam în sinea mea că sînt
de adîncit încît nimic de-afară
nu se găsea în gîndul meu răsfrînt.
În fantazia-mi naltă fu s-apară
apoi un răstignit trufaş de fel
şi care-aşa se şi gătea să moară;
sta marele-Artaxerxe lîngă el,
Estera lui şi dreptul Mardoheu,
ce-n grai şi-n fapte străluci prin zel.
Iar cînd vedenia-aceasta-n gîndul meu
pieri, ca o băşică ce dispare
în lipsa apei, se făcu că eu
văzui cu ochii minţii-o fată care
plîngea zicînd: „Regină, pentru ce
ai vrut să pieri, în furia ta cea mare?
Dacă-a n-o pierde pe Lavinia e,
pierdutu-m-ai acum! Iar eu pe tine,
mai mult ca pe-altul, mamă, plîngu-te".
Cum fuge somnul cînd în pleoape-ţi vine
lumina zilei, şi-ncă se mai zbate
pînă ce-ajunge a pieri de-a bine,
la fel din mintea mea fugiră toate
cînd mă izbi în faţă-o strălucire
ce greu s-o-ndure firea noastră poate.
Întors să prind pe unde-oi fi de ştire,
o voce-mi zise: „Pe aici se suie",
şi-mi confiscă şi cuget, şi simţire,
sfîrşind pe jar dorinţa mea s-o puie
de-a şti cine-mi vorbea, aşa cum pace
pînă ce n-afli-un lucru anume nu e.
Dar cum, privind făţiş la ea, ne face
aproape orbi a soarelui splendoare,
la fel simţii puterile-mi sărace.
„E duh dumnezeiesc acesta, care
ne-arată nerugat cărarea-n sus,
ascuns întreg în propria lui vîlvoare.
Ca omul sieşi să ne facă-i pus;
căci cel ce-aşteaptă rugi, cînd ofu-ţi ştie,
e ca şi cum un nu deja ţi-a spus.
Acum, urmînd din paşi a lui solie,
s-o luăm la deal cît noapte nu-i, c-apoi
n-o mai fi chip, pîn' ziua n-o să vie".
Aşa-mi grăi maestrul, şi-amîndoi
spre-o scară detem paşilor temei;
dar prima treaptă cînd s-o urc, un soi
de filfîit simţii pe-obrajii mei
şi-un glas „Beati pacifici" grăi,
„ce n-au mînie păcătoasă-n ei!".
Deasupra noastră razele tîrzii
stăteau ca nopţii locul să i-l lase,
iar stele-n jur prindeau a răsări.
„O, vlaga mea, de ce te scurgi din oase?",
mă întrebam, simţindu-mi tot mai grele
picioarele de cînd se înserase.
Ajunşi de-acum la capul scării-acele,
eram la fel ca o corabie care
la mal şi-a tras truditele vîntrele.
Şezui puţin, vreun zgomot oarecare
să prind din noul brîu, apoi m-am dat
spre domnul meu, punîndu-i o-ntrebare:
„Părinte scump al meu, zi-mi ce păcat
îşi află-n brîu-acesta curăţire?
De pasu-ţi stă, nu-ţi stea şi bunul sfat".
Răspunsu-mi-a : „A binelui iubire
cea nedeplină-n zel se-ndreaptă-aci;
trîndava vîslă-şi află-aici zorire.
Dar dacă vrei mai desluşit să ştii,
spre mine-ascute-ţi gîndul şi vei scoate
bun rod din cît pe-aici vom zăbovi.
Nici creator, nici cîte-au fost create
lipsite nu-s de-a dragostei ardoare,
prin fire sau prin voie, cum ştii poate.
Nu-i a greşi cea după fire-n stare,
cealaltă-n schimb dă greş cînd rău alege
sau cînd prea mult ori prea puţin zel are.
Cît timp îşi află-n primul bine lege,
şi-n cele mai prejos măsura ţine,
nu dă prilej de pofte sacrilege;
dar cînd spre rău înclină, iar spre bine
prea multă-ori prea puţină grijă-arată,
cui o făcu făptura contravine.
De-aici poţi şti că vi-i iubirea dată
şi ca sămînţă-n orişice virtute,
şi ca temei de-osîndă meritată.
Iar cum nicicînd iubirea nu se-asmute
în contra cui în sinea sa o are,
de propria ură nu-s făpturi păscute;
şi cum nu poţi de fiinţa făcătoare
să rupi făcutul şi să-l iei în sine,
nu-şi află ura nici spre ea-ndreptare.
Rămîne, dacă socotesc eu bine,
c-al semenului rău e cel ce place,
şi-n triplu chip iubirea lui ne vine.
Sînt unii ce, cînd sub povară zace
semenul lor, rîvnesc mărire şi
căderea lui să jubileze-i face.
Şi-s unii ce averi şi măreţii
se tem că pierd cînd alţii-n rang urcară,
aşa că, trişti, doar răul le-ar dori.
Şi mai sînt unii,-aprinşi de vreo ocară,
ce-ar vrea cu orice preţ să se răzbune,
şi de-altu-i rău, lor bine-o să le pară.
Iubirea-aceasta, ce-ntreit răpune,
se plînge-aci; dar vezi-o şi pe cea
ce către bine umblă-n strîmbăciune.
Tot omu-şi pune vag în gînd şi-ar vrea
un bine ce la suflet să-l aline,
şi-n fel şi chip încearcă a-l avea.
Dar dacă, spre-a-l gîndi sau a-l deţine,
vi-i leneşă iubirea, vouă-aci,
după căinţă, rînd la chin vă vine.
Şi-alt bine-i, ce nu-l poate ferici
pe om, căci nu-i esenţa bună-n care
ce-i bun să poată creşte şi rodi.
Iubirea ce se-ncrede lui prea tare
se plînge în trei brîne de mai sus;
dar nu-ţi mai zic cum întreit chip are,
ca tu să vezi şi fără să-ţi fi spus.

RĂZVAN CODRESCU DESPRE *ASPAZIA OȚEL PETRESCU*

Întrucît pe internet a fost lansată insinuarea abjectă că eu aș fi fost irevereințios la adresa doamnei Aspazia Oțel Petrescu, pe care aș fi făcut-o, chipurile, "analfabetă" și "isterică", mă simt dator să republic aici textul apărut ca prefață a celei de-a doua ediții a cărții ***Doamne, strigat-am!*** *(text care se regăsește și în revista* ***Rost****, în numărul dedicat doamnei Aspazia Oțel Petrescu în vara anului trecut).*

Semnalînd și comentînd un anumit număr tematic al revistei ***Veghea*** *din Brașov, eu am folosit sintagma "analfabetism isterizat", cum era lesne de dedus din context, nu cu referire la cei atrași în această afacere fără voia lor și oarecum în necunoștință de cauză (cum au fost, dintre cei în viață, mai ales Î. P. S. Bartolomeu Anania, d-na Aspazia Oțel Petrescu și d-l dr. Teofil Mija), ci la cei care au instrumentat întreaga campanie purtată recent împotriva mea, bazată pe cea mai crasă neînțelegere și pe cea mai vădită rea-voință. Nu e prima oară cînd acești agitatori obscuri, care-și merită cu prisosință și calificativul de* ***analfabeți****, și calificativul de* ***isterici****, își iau abuziv drept paravan anumite personalități respectabile, prin care încearcă să-și suplinească propria lipsă de autoritate și credibilitate.*

S-a mai lansat și insinuarea – la fel de abjectă – că eu, scriind prefața la noua ediție a cărții d-nei Aspazia Oțel Petrescu, aș fi înlăturat prefața de la ediția întîi, a d-lui prof. Ion Coja (care ar fi fost mai pe placul autoarei). Cum aș fi putut eu să înlătur prefața unei cărți pe care nu eu am editat-o?! Cei care au avut inițiativa unei noi prefețe au fost editorii înșiși (Editura Platytera, în speță d-l Florin Caragiu), care o pot oricînd confirma. A mijlocit în acest sens și Părintele Valerian (Dragoș-Vasile Pâslaru), de care mă leagă o veche prietenie. Cît despre frumoasa prefață a d-lui Coja, eu n-am ignorat-o nicidecum, ci am pomenit-o elogios în textul meu, citînd-o chiar (vezi mai jos, mai ales nota 5).

Gratuită este și insinuarea că aș avea vreo răspundere în modificarea titlului cărții. Aceasta este tot o decizie a editorilor (care bănuiesc că nu au făcut-o fără a se consulta cu autoarea). Eu, în prefață, am indicat, de altfel, titlul inițial, nefiind avizat că s-ar intenționa vreo schimbare.

Tot acest lanț de minciuni calomnioase n-au nici cea mai mică legătură cu realitatea, ci reprezintă doar efortul nedemn (și aproape disperat) al unor oameni lipsiți de scrupule de a încerca să mă compromită cu orice preț în ochii celor care ar avea naivitatea (mai mult sau mai puțin impură) de a-i lua în serios. Astfel de oameni prefac orice discuție de principiu în afacere personală și au ca singură grilă de valori propriile lor simpatii sau antipatii decerebrate.

Revenind la cazul d-nei Aspazia Oțel Petrescu (căreia îi retransmit și pe această cale omagiile mele), iată cum "am făcut-o" eu de fapt în prefața propriei sale cărți:

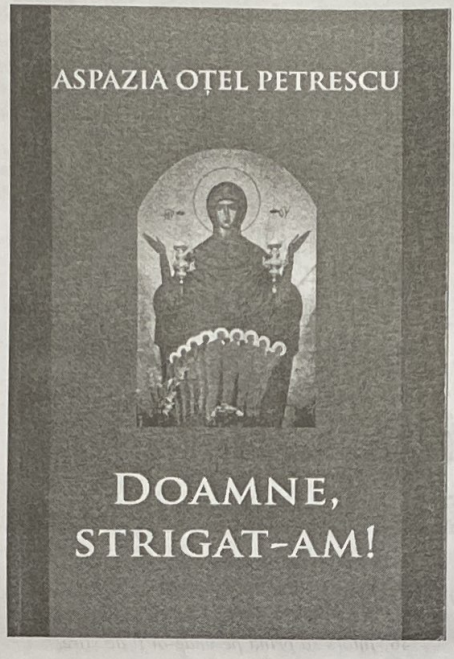

EROISMUL FEMININ ROMÂNESC ÎN SECOLUL XX

I

O realitate esențială a dăinuirii noastre ca neam este și ceea ce putem numi *eroismul feminin*: de la crucea umilă a nașterii de prunci și pînă la crucea apoteotică a mărturisirii lui Hristos, el a însoțit, hrănit și vegheat – discret, dar energic – lupta bărbătească a eroilor sau martirilor noștri știuți și neștiuți. Păcat că despre femeia româncă – mamă, soră, soție sau fiică – s-a scris atît de puțin, fiind pînă astăzi insuficient înțeleasă și prețuită în drama și în măreția ei. E demnă de tot respectul fapta eroică în sine, pe care o înregistrează baladele și cronicile, legenda și istoria, dar nu mai puțin vrednică de respect este rezistența la încercări și consimțirea sacrificială a celor care-și văd plecînd la moarte fiii, soții, frații, părinții, petrecîndu-i rugătoare, cu inima și cu gîndul, și asumîndu-și tăria de a duce mai departe, în firescul ei cotidian, viața dăinuitoare peste toate morțile istoriei.

După veacurile de martiraj creștin care au temeluit Biserica lui Hristos și în care au primit cununa mucenicească deopotrivă nenumărați bărbați și nenumărate femei, eroismul jertfelnic al „sexului frumos" s-a manifestat mai degrabă în forme pasive sau indirecte, îndeosebi sub semnul transfigurator al suferinței răbdătoare, cel mai adesea mute și anonime. Eroismul acesta, niciodată absent și întotdeauna esențial în economia vieții, a fost, veacuri de-a rîndul, unul cu precădere domestic, circumscris oarecum în „mica biserică" a vetrei seculare, sfințit de roadele pîntecelui și de roadele gliei, departe de iureșul luptelor sîngeroase, de arme, lanțuri, cătușe și gratii.

Această îndelungată așezare a lucrurilor a fost însă amarnic tulburată de cumplitele aventuri totalitare ale secolului XX – cel mai crud și mai pervers dintre toate secolele de după triumful creștinismului: secolul războaielor mondiale, al revoluțiilor comuniste, al lagărelor și al gulagurilor, al terorismelor de toate culorile, al apostaziilor și smintelilor amplificate mediatic și chiar legiferate la adăpostul ideologiilor dominante. Un secol asaltat, de la un capăt la celălalt, de duhul neopăgîn, împins nu o dată pînă la adevărate forme de satanism individual sau colectiv. Un secol în care s-a urmărit parcă programatic – chiar dacă nu s-a reușit pe deplin – ca lumea lui Hristos să fie prefăcută din mers în lumea lui Antihrist.

Comunismul a fost culminația politică și ideologică a acestui marș dizolvant, reiterând – nu în numele altor zeități, ci în acela al ateismului radical – marile persecuții din zorii erei creștine [1]. Martirajul creștin al țărilor prin care a bîntuit „stafia" anunțată de evreul Karl Marx a dublat și chiar a depășit numeric martirajul primelor secole, iar în acest context femeia a reintrat și ea pe scena deschisă a luptelor eroice pentru apărarea credinței, identității, libertății și temeiurilor sănătoase ale vieții. Provocările vremurilor au smuls-o nu o dată din cadrele îndătinate și din rosturile firești ale existenței ei domestice și maternale, aruncînd-o pe „cîmpurile de luptă" ale veacului, în vălmășagul celor mai dure încercări în care eroismul ei latent a fost pus să se actualizeze vreodată. Și trebuie spus că femeia s-a dovedit în nenumărate rînduri capabilă de a fi o adevărată cruciată, iar *fiat*-ul ei la chemarea Arhanghelului dreptății a fost în multe cazuri la fel de ferm ca *fiat*-ul Mariei la buna vestire a nașterii răscumpărătoare.

II

României i-a fost dat să cunoască, în această privință, o experiență poate unică în toată istoria europeană. Iar această experiență se leagă precumpănitor și organic de un alt fenomen unic, care a fost cel al legionarismului românesc – nu atît ca front politic, cît ca „școală spirituală", în care, după năzuința în atîtea ipostaze întruchipată a harismaticului ei întemeietor, „dacă va intra *un om*, la celălalt capăt va trebui să iasă *un erou*" (*Cărticica șefului de cuib*, ed. 1940, p. 65). Legionarul, înainte de a fi un activist politic, este o vie conștiință creștină și națională, un reper moral și un mărturisitor jertfelnic, purtătorul unui eroism existențial fără de care nimic nu poate nici să se primenească, nici să dureze. Tîrziu, în dizgrație și apoi în închisoare, un Iuliu Maniu a recunoscut dreptatea de principiu a lui Codreanu (care a fost mai degrabă un educator, un formator și catalizator de conștiințe și energii creatoare, decît un lider politic în sensul curent al cuvîntului): "Recunosc că Corneliu Zelea Codreanu a fost superior gîndirii mele. Eu am încercat să adopt, în slujba și salvarea țării, căi politice; el a ales o cale superioară, și anume să realizeze mai întîi caractere, educînd un tineret care, pe căi de înălțare patriotică, să se dăruiască total, moral și spiritual; să creeze mai întîi o elită conducătoare și abia apoi un partid" (*apud* vol. *Din luptele tineretului român: 1919-1939*, Editura Fundației Buna Vestire, București, 1993, p. 267).

Nu este locul aici a intra în istoria legionară dintre cele două războaie, pentru a arăta cît de mare și de complex a fost aportul femeilor/fetelor în mișcarea lui Codreanu. Se știe că eroismul lor mărturisitor a mers chiar pînă la sacrificiul suprem (cazul cel mai tulburător rămînînd cel al Nicoletei Nicolescu). Dar nu neapărat moartea este măsura eroismului asumat. Ba se poate spune că uneori a trăi eroic, asumîndu-ți toate consecințele unui act de curaj și rectitudine, într-o lume care te vânează din toate părțile și e gata să-și ascută ghearele pe spinarea ta, este o cruce mai grea decît moartea. Sau, altfel spus, cel mai mare gest de curaj eroic nu este *să mori* pur și simplu, ci *să trăiești* clipă de clipă *sub spectrul morții*, „gata de moarte", cum ziceau legionarii. Un gest de un curaj „nebun", cum a fost bunăoară cel din 8 iunie 1938 al Marietei Iordache (viitoarea maică Mihaela de la Vladimirești), pe atunci studentă la ANEF, care pe stadion, în plină manifestație festivistă, în prezența regelui-călău Carol II, a pus mâna pe un microfon și a strigat în auzul tuturor: „Corneliu Zelea Codreanu este nevinovat și pentru acest adevăr sînt gata de moarte!", nu este mai prejos, ca dimensiune eroică, de moartea ei martirică în închisoarea de la Ciuc, 25 de ani mai tîrziu, după ce trecuse cu fruntea sus prin toate prigoanele generației sale. Cînd ți-ai jertfit întreaga viață unei cauze care te transcende, și ai trecut prin toate vămile suferinței, moartea poate fi și o încununare, dar mai degrabă seamănă cu o izbăvire...

☛

---

[1] „Printre amintirile copilăriei mele – mărturisea nu demult autoarea acestei cărți – și-a făcut loc o imagine de Apocalipsă. Mergeam cu bunicul de mînă la biserică, de Paște, iar pe malul celălalt am văzut cum se aruncau în Nistru, la Mihailovka, crucea, clopotele și clopotnița unei biserici. Probabil, biserica din sat. Totul se întîmpla în vuiet de tractoare cu șenile. Atunci, bunicul ne-a spus nouă, copiilor, următoarele cuvinte, pe care le-am considerat – și le consider încă – testamentul său politic: «Priviți, țineți minte și nu uitați niciodată ce înseamnă comunismul!»" (citatul acesta, ca și cele de la notele 4 și 6, este reprodus din grupajul intitulat „O viață în temnițele comuniste", realizat de Bogdan Mihăilă și apărut în *Monitorul de Neamț*, la 17 martie 2007).

A trăi neîncovoiat o viață mai cumplită decît moartea – iată marea lecție a eroismului legionar, deprins și manifestat de elita morală a unei generații formate în „Frățiile de Cruce" și în „Cetățuile" de fete (și căreia îi aparține, cu cinste, și autoarea acestei cărți). Deși poate să pară altfel, marea măsură a eroismului legionar nu a dat-o epoca interbelică, a martirilor legendari (în frunte cu Moța, Marin și Codreanu însuși, sau, pentru că este vorba de femei, cu Nicoleta Nicolescu și Elena Bagdad), ci epoca ulterioară, a prigoanelor de o jumătate de secol începute sub Antonescu și continuate sub comuniști, în care floarea acestei generații, bărbați și femei deopotrivă, a fost tîrîtă prin lagăre și închisori, apoi marginalizată și calomniată sistematic, ba chiar persecutată și în urmașii ei (care cel mai adesea n-aveau altă „vină" decît că se născuseră din părinți „stigmatizați"). Ce miracol psihologic și paideic se ascunde în îndepărtata „sfîntă tinerețe legionară" a unor octogenari și nonagenari care continuă să-și mărturisească pînă la ultima suflare crezul sublim care le-a adus atîtea chinuri și nenorociri, într-o istorie a tuturor deziluziilor!

Sensibilitatea legionară, profund creștină în resorturile ei cele mai intime, a presimțit din capul locului (adică încă din primii ani de după bolșevizarea vecinilor de la Răsărit) iminența și amploarea pericolului comunist; și a fost conștientă nu numai de dimensiunea istorică a acestui pericol, dar și de dimensiunea lui mistică (*bolșevizarea* fiind percepută ca o formă de *satanizare*, cum timpul a și dovedit-o, mai bine decît sîntem unii dintre noi dispuși s-o recunoaștem astăzi). Chiar antipoliticianismul și antisemitismul conjunctural al legionarilor nu sînt, privite mai atent, decît consecințe ale anticomunismului lor, întrucît oamenii politici de stînga contribuiau la ruinarea ordinii creștine, iar dintre evrei se recrutau principalii agitatori și agenți comuniști ai vremii. Era deci în logica lucrurilor ca, o dată comunizată România, cu tancurile sovietice și cu complicitatea abjectă a Occidentului, noul regim proletar să vadă în Mișcarea Legionară (sau în ce mai rămăsese din ea, după ce Antonescu însuși se străduise, cu sprijin german, s-o scoată din istorie) adversarul său cel mai radical și mai redutabil. Legionarii care n-au vrut sau n-au putut să se refugieze peste granițe au fost urmăriți și arestați cu miile, bărbați și femei, mai tineri sau mai vîrstnici, notorii sau anonimi, umplînd lagărele și pușcăriile țării „eliberate", de unde cei mai mulți n-au mai ieșit decît la grațierea generală din 1964, unii (cei arestați de Antonescu în 1941, după așa-zisa „rebeliune", și apoi preluați ca atare de capitularzi și de comuniști) însumînd și 23 de ani de închisoare (cu regimul penitenciar cel mai dur, așa cum atestă toate sursele documentare). Tot legionarii – efectivi sau doar simpatizanți – au alcătuit și grosul rezistenței armate din munți (lichidate treptat pînă spre începutul anilor 60), care în spiritul și litera ei își are originea tot în vizionarismul eroic și jertfelnic al lui Codreanu [2].

Despre comportamentul impresionant al legionarilor în închisorile comuniste mărturisesc numeroase surse, inclusiv nelegionare (N. Steinhardt, R. Wurmbrand, I. Ioanid etc.); oricâte rezerve ideologice s-ar formula, legionarii au fost – și înainte, și după 1944 – campionii rezistenței românești anticomuniste și, vorba lui Mircea Eliade, singura mișcare politică românească „care *lua în serios* creștinismul și Biserica" (*Memorii*, vol. II, Editura Humanitas, București, 1991, p. 27).

III

Neopăgînismul comunist, în faza lui vindicativă și de instaurare prin teroare, a înființat și ceva ce nu mai existase înainte: *închisoarea politică pentru femei*. Resursele de eroism feminin românesc au fost puse astfel în fața unor încercări care, în multe privințe, nu mai aveau precedent în istoria noastră. Ce-i drept, în aceste închisori (ce-au funcționat pînă la desființarea sistemului concentraționar al „politicilor", în 1964, sub puternice presiuni externe) au fost deținute femei de cele mai diverse condiții și orientări, unele avînd legături – directe sau doar de familie – cu „partidele istorice", altele neavînd nici o apartenență politică, dar fiind considerate „elemente reacționare" prin simpla lor origine „burghezo-moșierească". Poate încă și mai mult decît în închisorile de bărbați, predominanța au deținut-o însă legionarele – fie încadrate efectiv în Legiune, fie trecute doar prin „Cetățui", fie „deconspirate" ca simple simpatizante. Prigonirea și încarcerarea femeilor este, din păcate, un capitol mai puțin cunoscut al fenomenului concentraționar comunist, deși în ultimii 10-12 ani s-au adunat tot mai multe mărturii documentare sau memorialistice, iar una dintre cărțile de mare succes din această categorie, *Bénie soit-tu, prison! / Binecuvântată fii, închisoare!*, de Nicole Valéry-Grossu (pe numele adevărat Coleta Bruteanu, soția poetului și luptătorului anticomunist Sergiu Grossu), a cunoscut și o remarcabilă transpunere cinematografică (în regia lui Nicolae Mărgineanu). Nici celebrul documentar „Memorialul durerii", deși realizat de o doamnă (Lucia Hossu-Longin), n-a tratat suficient problema închisorilor de femei, avînd și neajunsul de a fi ocolit „prudent" implicația legionară. În acest context, reeditarea cărții de față este un act pe cît de nobil, pe atît de necesar, iar pilda de vrednicie mărturisitoare a doamnei Aspazia (Pazi) Oțel Petrescu e una demnă de cea mai înaltă prețuire.

Mergînd pe calea deschisă, pentru lumea legionară, de regretata doctoriță Ana-Maria Marin (1910-2001) [3], autoarea volumelor *Poveste de dincolo. Amintiri din țara cotropită* (în regia autoarei, Madrid, 1979), *Prin poarta cea strîmtă* (Editura Gordian, Timișoara, 1993 – contribuția cea mai importantă, recenzată și de Aspazia Oțel Petrescu) și *Povestea neamului românesc scrisă de o bunică pentru nepoata sa* (Editura Puncte Cardinale, Sibiu, 1999), doamna Aspazia Oțel Petrescu (n. 1923, cu 14 ani de temniță grea [4]) adaugă, într-un rodnic amurg, trecutului său de luptătoare pentru Cruce, Neam și Țară un prezent de neistovit patos mărturisitor, devenind vocea unei întregi generații mucenicite și a celui mai consistent front de eroism feminin românesc din zbuciumata istorie a secolului XX. Prin tot ce a făcut pînă acum, în cele aproape două decenii de la prăbușirea globală a comunismului, doamna Aspazia Oțel Petrescu a devenit o adevărată instituție a memoriei naționale. Prezentă activ la toate comemorările camaradelor de suferință, evocîndu-le individual sau generic, în scris sau prin viu grai, implicîndu-se în mai toate inițiativele majore de cinstire și pomenire a celor căzuți în prigoanele mai vechi sau mai noi, tîlcuind în cei mai puri termeni creștini întreaga suferință îndurată pe Golgotele veacului, domnia-sa a descoperit generațiilor mai noi sensul și măreția luptei și jertfei eroice a „cruciaților secolului XX", cu o constanță și o vigoare comparabile poate numai cu ceea ce a realizat, în același răstimp al mărturisirii, dintre bărbații supraviețuitori ai marilor bătălii și prigoane, regretatul Ion Gavrilă Ogoranu (1922-2006).

Volumele de amintiri și evocări publicate pînă astăzi de doamna Aspazia Oțel Petrescu – *Strigat-am către Tine, Doamne...* (Editura Fundației Culturale Buna Vestire, București, 2000, cu frumoasa prefață a profesorului Ion Coja [5]), *Crucea de la Miercurea Ciuc și Paraclisul „Nașterea Maicii Domnului" de la Mislea. În memoria femeilor decedate în lupta anticomunistă* (Editura Scara, București, 2001, cu un capitol IV cuprinzînd cea mai completă listă de nume de femei trecute prin prigoane și pușcării, multe cu moarte martirică) și *Adusu-mi-am aminte* (Rovimed Publishers, Roman, 2007, cu splendide ilustrații alb-negru și color, de o certă valoare documentară) – se constituie în bibliografia esențială a eroismului feminin românesc de extracție legionară, de la premisele anilor 40 și pînă la experiențele-limită ale închisorilor comuniste de femei de la Miercurea Ciuc și de la Mislea, descrise nu doar cu tot scrupulul adevărului (din *trăite*, iar nu din auzite [6]), ci și cu ales dar narativ (autoarea, de neam răzeșesc, are ceva din harul marilor povestitori moldavi), ceea ce le preface în icoane vii și nemuritoare, capabile nu doar să deschidă minți, ci și să cucerească suflete.

Fie ca acestea să fie, măcar în câteva dintre numeroasele cazuri, icoanele înainte-mergătoare ale unor sfinte mucenițe din sinaxarele bisericești de mîine!

Răzvan CODRESCU

---

[2] „... În fața acestor perspective ce ni se deschideau, ne-a încolțit în minte *gîndul retragerii în munți*. Acolo unde românul a primit lupta cu toate puhoaiele dușmane. [...] Decît să ni se usuce trupurile și să ne secе sîngele din vine în închisorile urîte și triste, mai bine să ne terminăm viața murind cu toții în munți, pentru credința noastră. [...] Vor trimite să ne prindă și să ne omoare. Vom fugi; ne vom ascunde; vom lupta; iar la urmă vom fi, desigur, răpuși. Căci noi vom fi puțini, urmăriți de batalioane și de regimente românești. Atunci vom primi moartea. Sîngele nostru al tuturora va curge. Acest moment va fi cel mai mare discurs al nostru adresat neamului românesc; și cel din urmă" (*Pentru legionari*, ed. 1936, p. 312).

[3] Născută Ropală, fiică a unui ofițer român și a unei evreice creștinate; văduva avocatului și comandantului legionar Vasile Marin (1904-1937), căzut pe frontul de la Majadahonda, alături de Ionel Moța; trecută prin închisorile comuniste, apoi emigrată în Elveția și recăsătorită Van Saanen.

[4] „Terminasem Liceul «Elena Doamna» din Cernăuți cînd părinții s-au stabilit, datorită refugiului în Ardeal, la Șugag, jud. Alba, iar eu urmam cursurile Facultății de Litere și Filosofie din Cluj. În acei ani, am intrat într-o organizație de tineri anticomuniști și noi, fetele, aveam misiunea de a strînge fonduri pentru pachetele pe care le trimiteam în închisori deținuților politici. Înainte de a termina anul IV, am fost descoperită și, atunci, am plecat acasă cu gîndul de a intra în rezistența din munți. Imediat s-au prezentat la părinți doi civili și au întrebat de mine. Eu de sub nasul lor am fugit spre pădure. Securiștii și-au scos pistoalele în văzul părinților și au început să tragă după mine. M-am gîndit la mama și m-am oprit. Prima bătaie, sălbatică, umilitoare, cu patul de la pistol, atunci am luat-o. După anchete cumplite, la Cluj, care au durat un an, am avut parte de un proces răsunător, instrumentat în Săptămîna Patimilor. Mascarada «Procesului de la Cluj», care avea să cuprindă printre acuzați peste 150 de studenți, elevi, medici, profesori, urmărea să ne prezinte țării ca «dușmani de moarte ai poporului» și de aceea și sentințele au fost deosebit de aspre. Am fost condamnată la 10 ani de temniță grea [cărora li s-au adăugat, abuziv, alți 4 ani, de detenție «administrativă»! – n. R. C.]" (Aspazia Oțel Petrescu; mărturisire preluată din sursa cit. la nota 1).

[5] „Un nume pentru eternitate" (cizez aici încheierea: „... neștiut ar fi rămas și martiriul legionarelor de la Mislea ori Miercurea Ciuc, dacă nu se ițea dintre ele conștiința excepțională, dublată de harul scriitoricesc al celei care se numește Aspazia Oțel Petrescu. Un nume pentru eternitatea noastră românească").

[6] „Nici în mormînt nu voi uita teroarea din închisoarea de la Miercurea Ciuc. Acolo fusesem transferată. Pușcăria era sinistră, deținutele dormeau pe jos, mîncarea era execrabilă. Directorul închisorii se numea Fleșeru, o brută. Dăduse dispoziție ca pentru orice fleac să fii pedepsit, iar pedepsele erau de un rafinament oriental. Dacă nu eram ținute iarna la izolator, atunci ni se punea un sistem complicat de cătușe, care se strîngeau pe mînă la orice mișcare. Cu asemenea cătușe, m-au vîrît în pivnița cu șobolani o zi întreagă. Erau atît de mulți încît, la început, cozile lor mi s-au părut snopuri de paie!" (Aspazia Oțel Petrescu; mărturisire preluată din sursa cit. la nota 1).

Ardealul în mărturiile lui AUREL SOCOL

Dr. Corneliu FLOREA

În 1991 la Cluj, Editura Revistei Tribuna, în Colecţia „Mărturii", a tipărit *Furtuna deasupra Ardealului* de Aurel Socol, din care am primit şi eu un exemplar.

Mărturiile avocatului Aurel Socol au fost pentru mine la fel ca deschiderea unei porţi masive, ferecate şi păzite până atunci, în spatele căreia au stat închise adevăruri despre oameni şi faptele lor din august 1940 până în octombrie 1944, deci din anii ocupaţiei Ardealului de Nord de către Ungaria.

Relatările tânărului avocat de atunci despre concitadinii săi clujeni – români, unguri, evrei – sunt consistente şi detaliate, bazate pe autenticitate, şi creează o imagine clară a situaţiei de dictat, de război mondial. Armata ungară a instalat dictatura şi administraţia militară, iar ungurii ardeleni s-au transformat în stăpâni superiori, aroganţi şi necruţători cu românii, care au suferit umilinţă, prigoană şi deznaţionalizare. Evreii, care i-au primit cu mult entuziasm pe unguri, au început să simtă distanţa şi dispreţul unguresc faţă de ei, să înţeleagă că asimilarea unguréască nu înseamnă şi egalitate cu ei. Ba mai mult şi mai rău, din martie 1944 viaţa lor a devenit un calvar, ghetou sub cerul liber, deportare.

În această vâltoare de război, dominaţia horthistă din septembrie 1940, la care din martie 1944 s-a adăugat şi cea nazistă, a avut în Ardealul de Nord un efect opresiv, destructiv şi criminal. Psihologia mulţimii a devenit cazonă, de subordonare totală, marea majoritate a cetăţenilor, automat deveniţi cetăţeni unguri, a avut spirit gregar. În acelaşi timp, au fost şi cetăţeni care, deşi făceau parte din mulţimea dominată, luaţi separat, ca persoane, au rămas oameni la fel ca şi înainte. Aurel Socol, în mărturiile lui, are în egală măsură exemple nealterate de morală şi comportament social printre români, unguri şi evrei. El a rămas fidel moralei creştine sau omeniei, cum spun românii.

Sigur, era normal ca majoritatea timpului şi energiei Aurel Socol să şi-o folosească pentru românii ardeleni atât de greu încercaţi. De exemplu: pentru 1.200.000 de români ardeleni căzuţi sub stăpânirea unguréască nu existau decât trei ziare româneşti, două licee, un gimnaziu şi o şcoală normală. Atât. Intelectualitatea care nu s-a refugiat, ci a rămas în apărarea drepturilor româneşti, a fost concediată, încorporată, arestată sau expulzată. Imediat după ocupaţia unguréască a început campania dezproprietăririi românilor ardeleni, iar avocatul Aurel Socol şi-a pus toată priceperea profesională în apărarea lor, a familiilor ţărăneşti şi a micilor proprietari.

Aurel Socol a participat activ şi la viaţa culturală şi politică a românilor ardeleni, prin publicarea de articole în *Tribuna Ardealului*, fiind unul dintre intelectualii clujeni ce s-a implicat total şi curajos în apărarea naţiunii sale. Pentru toate acestea, în aprilie 1942, a primit ordin unguresc de prezentare la regiment. O dată intrat pe poarta regimentului, a fost arestat, împreună cu alţi intelectuali români şi evrei. Au trebuit să depună jurământ militar faţă de Ungaria, după care li s-a spus că, în urma jurământului depus, pot fi împuşcaţi dacă încearcă să dezerteze. Toţi au fost escortaţi pe jos prin Cluj, spre gară, şi îmbarcaţi. A reuşit, printr-o cunoştinţă, să trimită un mesaj la Emil Haţeganu, ce era reprezentantul românimii ardelene de sub ocupaţie. Trei zile au călătorit de la Cluj la Miskolc, unde au fost transferaţi în închisoarea militară. A fost eliberat drept urmare a măsurilor de retorsiune. Guvernul Antonescu, fiind încunoştiinţat de arestarea intelectualilor ardeleni români, a arestat imediat pe secretarul general al comunităţii ungureşti din România, apoi eliberările s-au negociat diplomatic.

În martie 1944, armata germană a ocupat Ungaria, deci a ajuns şi la Cluj, cu toate forţele şi serviciile, în frunte cu *Gestapo*-ul. Evreii din Ardealul de Nord au suferit cumplit: identificaţi şi marcaţi cu stea galbenă, li s-au inventariat averile, au fost daţi afară din învăţământ, din servicii, din case, şi rapid îngrădiţi şi înghesuiţi în ghetoul de la fabrica de cărămizi. O mare tragedie care abia începea. În această situaţie cumplită, tot mai mulţi evrei clujeni au apelat la filiera, cunoscută de Aurel Socol, de trecere clandestină a frontierei dintre Cluj şi Feleac, în România.

„În una din aceste zile de groază şi disperare, au venit la biroul meu avocatul Fisher Iosif (ulterior ministru al Economiei naţionale în Israel, sub guvernarea Ben Gurion) şi redactorul şef al ziarului evreiesc, Marton Ernest, şi mi-au spus că ei ştiu despre acţiunile mele de salvare a evreilor şi mă roagă cu toată stăruinţa să salvez cât mai mulţi evrei... Mi-au mulţumit, m-au conjurat să continui cât pot şi mi-au vorbit de respect şi recunoştinţă... I-am rugat să nu-mi vorbească de recunoştinţă... [recunoştinţa nu se vorbeşte, se înfăptuieşte – n. C. F.]... şi le-am spus: Vă rog însă să nu uitaţi un lucru; azi Feleacul este o frontieră între viaţă şi moarte. Moarte aici în Ungaria, viaţa dincolo în România" (ed. cit., pp. 64-65).

Şi acum, o paranteză mare:

În anul 2005, Editura Compania a editat volumul *Frontiera dintre viaţă şi moarte* a publicistului şi scriitorului clujean Zoltan Tibori Szabo, cu subtitlul *Refugiul şi salvarea evreilor la graniţa româno-maghiară: 1940-1944*. Volumul are peste 300 de pagini, este bine construit, dens în date şi fapte ale acelor vremuri de război alienat, în care este prezentată interrelaţia dintre clujeni laolaltă – ungurii, românii şi cei peste 19.000 de evrei. Stăruitor, recomand lectura volumului tuturor cititorilor, dar în special publiciştilor, istoricilor şi scriitorilor români, ca valoare documentară şi, în acelaşi timp, ca model de cum trebuie să fie documentată o scriere social-istorică despre starea ardelenimii între 1940-1950, capitol la care publiciştii, istoricii şi scriitorii români sunt mult rămaşi în urmă.

Zoltan Tibori Szabo face, bazat pe amintiri documente, multe interviuri, o analiză sistematizată a deceniului belicos şi silnic, care a distrus începutul unei concordii citadine, cât de cât mai civilizate decât ceea ce au adus horthismul, nazismul şi comunismul în deceniul cinci al secolului trecut. Este bine redată starea de spirit a comunităţii evreieşti şi factorii care au influenţat-o, din momentul intrării triumfale a armatei ungureşti, în toamna anului 1940, triumf garantat prin Dictatul de la Viena, până la deportarea lor, cu aprobarea autorităţilor ungureşti, din primăvara anului 1944. De la extazul toamnei 1940 la extazul primăverii 1944.

În toată această situaţie complexă de forţe dominante, de ideologii şi propagandă horthisto-naziste, Zoltan Tibori Szabo găseşte spaţiu şi cuvinte elogioase să scrie despre avocatul Aurel Socol, care a încercat să salveze cât mai mulţi evrei de la deportare, cu acte, îmbrăcăminte ţărănească românească, călăuze peste frontieră. De altfel, paragraful citat din mărturia lui Aurel Socol este reprodus pe coperta din spate, titlul însuşi fiind împrumutat din el. Acest detaliu onorează atât pe avocatul român, cât şi pe scriitorul ungur, care a scris o valoroasă carte informaţională. E drept, eu, la fel ca mulţi alţi ardeleni sau trăitori în Ardeal, mai sensibili şi mai cunoscători ai realităţii social-istorice, am găsit şi răutăţi strecurate la adresa românilor în contrast cu acoperirea, prin omisiune, a dictaturii horthiste faţă de evrei, faţă de români. Cât priveşte demonetizarea lui Raoul Şorban, cred, am motive să cred, se datoreşte şi celor scrise de acesta în *Invazie de stafii* – volum de 600 de pagini, despre opresiunea românilor ardeleni de către ungurimea iredentistă şi horthistă.

Închid paranteza, deocamdată.

În primăvara anului 1944, Aurel Socol, fără să facă parte dintr-o mare reţea şi fără interese materiale (considera că este imoral să faci bani din disperarea şi soarta nefastă a evreilor în acea primăvară), cu ajutorul unei călăuze, Crişan din Mănăştur, trecea din când în când peste frontieră câte un grup de evrei. Ultimul grup pe care l-a organizat pentru refugiu, format din patru copii minori şi două mame, a fost prins pe frontieră, împreună cu Crişan. Aurel Socol a fost încunoştiinţat de eşec imediat, avea timp şi posibilitatea să se ascundă, să se refugieze. Nu a făcut-o şi a fost arestat, fiindcă el a spus copiilor minori că, dacă sunt prinşi, „să nu se lase maltrataţi, bătuţi şi să spună cine i-a ajutat să treacă frontiera". Un mare gest creştin, dar faptul că s-a lăsat prins l-a costat foarte scump.

Colonelul comandant al serviciului de contraspionaj şi siguranţă naţională (unguréască) i-a spus: „Sunt de trei ani în Cluj şi am numai doi ochi, dar unul este fixat tot timpul pe dumneata. Acum eşti în mâna noastră şi vei înfunda mulţi ani de puşcărie, iar dacă nu faci mărturisiri complete, te vom tortura până vei înnebuni" (p. 68).

Aurel Socol a fost trimis în lanţuri la Budapesta, împreună cu un grup de evrei polonezi prinşi tot pe Feleac, predaţi poliţiei secrete ungureşti, care-şi zicea „noi suntem *Gestapo*-ul maghiar" şi era de o bestialitate feroce; foloseau bastoane pătrate şi loveau cu muchia. De acolo a fost dus într-un lagăr oribil, lângă gara de est a Budapestei. În vremea aceasta, Crişan din Mănăştur, călăuza atâtor evrei peste frontieră, murea la Cluj din pricina rănilor primite prin tortură în închisoarea poliţiei ungureşti.

După un timp de mizerie şi groază, Aurel Socol a fost readus la Cluj pentru anchete peste anchete şi apoi din nou expediat în acelaşi lagăr nenorocit din Budapesta. La un moment dat, lagărul s-a aglomerat şi conducerea a avut nevoie de câţiva „scribi" pe care i-a ales dintre „arieni puri cu diplome universitare". Fiind unul dintre cei aleşi, i s-a uşurat mult viaţa în detenţie.

În 10 august 1944, a fost dus înapoi la Cluj şi eliberat. A fost o bucurie de scurtă durată, fiindcă după 23 august 1944 a fost arestat de către Gestapo şi întâmpinat de maiorul anchetator cu: „Eşti în mâinile noastre şi de data asta nu mai scapi: e o chestiune de ore sau cel mult de zile să fii împuşcat" (p. 79). Ancheta a durat multe zile, în care Aurel Socol s-a apărat pe viaţă şi pe moarte, până în data de 12 septembrie 1944, când împreună cu Emil Haţeganu şi alţi deţinuţi au fost trimişi la Budapesta cu trenul. Pe peronul gării clujene, a observat aglomeraţia şi agitaţia cu care ungurii începuseră să evacueze Ardealul cotropit în urmă cu 4 ani.

Interesant cum descrie închisoarea budapestană „de şase etaje, din beton şi oţel" unde a întâlnit şi trăit tot felul de situaţii, până la începutul lunii octombrie 1944, când a fost mutat, împreună cu Emil Haţeganu, la Győr – oraş în vestul Ungariei –, unde li s-a spus că sunt ostatici, iar încercarea de evadare se pedepseşte grav; şi au fost trimişi cu domiciliu obligatoriu în clădirea-cetate din secolul al XII-lea a Episcopiei catolice din Győr. Aici s-au bucurat de un tratament civilizat din partea episcopului catolic de Győr, baronul Apor Vilmos, şi au primit vizita contelui ardelean, senatorul Teleki Ernest, care a fost binefăcătorul lor, scoţându-i din mâna *Gestapo*-ului şi aranjându-le domiciliul obligatoriu în Episcopia catolică, precum şi garanţia că nu vor fi deportaţi.

CUVÎNT LA DUMINICA SFINTEI MARIA EGIPTEANCA

(urmare din pag. 5)

Contrariată, dezorientată, Maria s-a aşezat într-un colţ al curţii bisericii. Stînd acolo, a înţeles cu mintea că zgura şi mizeria păcatelor ei au împiedicat-o să intre. Înţelegerea a coborît în inimă şi a început să plîngă şi să se vaite fără nici o ţintă. Apoi a observat o icoană a Maicii Domnului în curtea bisericii şi plîngerea ei s-a transformat în rugăciune. I-a cerut ajutorul. Totodată i-a făgăduit că îşi va schimba viaţa. Aşa a reuşit să intre, după care, sub insuflarea Sfintei Fecioare, a pleacat în pustia de dincolo de Iordan.

Icoana fusese pusă în afara bisericii pentru momente ca acestea, în care nu toţi reuşeau să intre. Şi se pusese tocmai icoana Sfintei Fecioare pentru că Maica Domnului a fost întîia biserică. Ea L-a încăput prima pe Hristos. Biserica a ajutat-o pe Maria să intre în Biserică.

Dificil sau uşor, bunele hotărîri pot fi luate de mulţi. Dar cîţi trec de la intenţie la fapte? Maria Egipteanca a părăsit realmente păcatul care o ucisese sufleteşte zi de zi pînă atunci. În pustie a avut de înfruntat în primii 17 ani, o perioadă simetrică perioadei păcatului, o serie de ispite din categoria păcatelor pe care le săvîrşise în viaţa ei anterioară. Aşa cum un dependent de droguri intră într-o criză cumplită dacă le abandonează, aşa e chinuit şi cel învechit în păcat cînd se îndreaptă. Maria a fost chinuită trupeşte şi sufleteşte ca orice dependent de păcat.

Tipologia personajului din piesa *Pygmalion* de George Bernard Shaw şi din romanul *Prinţ şi cerşetor* de Mark Twain nu are corespondenţă în realitate. Florăreasa devine o *lady* în cîteva luni, iar prinţul şi cerşetorul schimbă locurile fără ca nimeni să observe? Astfel de istorii îi flatează poate pe unii, dar sînt imposibile.

Tot aşa, e puţin probabil să ne îndreptăm de pe-o zi pe alta. E un mare risc să lăsăm grija mîntuirii pe ultima sută de metri. Şi nu ştim niciodată cînd va începe ultima sută...

Mariei i-au trebuit 17 ani ca să epuizeze reziduurile păcatelor desfrînării. Dar viaţa şi pocăinţa ei nu s-au împlinit aici. A mai trăit încă 30 de ani în pustie. De-a lungul lor, Maria a devenit o sfîntă. A căpătat puteri speciale, între care şi darul înainte-vederii.

Darurile astea nu sînt nişte invenţii. În 1999, la Mînăstirea Sihăstria, a trecut la cele veşnice un mohan simplu, nu era preot, despre care părintele Cleopa mărturisea că avea darul de a şti dinainte ce avea să se întîmple, lucruri mari şi lucruri mărunte. Şi că mijlocea minuni cu rugăciunile sale. Înainte de mînăstire, părintele Marcu stătuse 21 de ani în închisoare. Aşa că lucruri de acestea, chiar dacă par a nu se mai întîmpla azi, s-au întîmplat pînă mai ieri în mod cert, chiar printre noi.

Cu doi ani înainte de moarte, Sfînta a fost descoperită în pustie de un ieromonah. La insistenţa lui, Sfînta Maria s-a apropiat, i-a istorisit cu smerenie şi căinţă întreaga ei viaţă şi i-a cerut ca peste un an să îi aducă Sfînta Împărtăşanie. După un an, ieromonahul i-a adus împărtăşania şi după încă un an tot el a găsit moaştele sfintei în deşert.

Sfînta Maria Egipteanca dovedeşte că orice păcătos are posibilitatea întoarcerii la Dumnezeu, adică a pocăinţei şi a sfinţeniei.

Oamenii sînt foarte diferiţi între ei şi nu sînt deloc egali. Minte, trup, drepturi, toate sînt prilej de inegalitate. Să pretindem egalitate e nerealist şi e lipsit de smerenie. Egal dăruită de Dumnezeu este puterea de a fi sincer cu tine însuţi, deci şi puterea de a fi sincer în faţa Lui.

Trebuie să facem cu toţii ce a făcut Maria Egipteanca, căci trebuie să ne mîntuim. Trebuie să facem *ce* a făcut ea, dar nu neapărat *cum* a făcut ea. Nu ne putem mîntui după tipar. Căci sîntem diferiţi, iar din viaţa ei trebuie să luăm ceea ce e de luat. Întoarcerea la Dumnezeu e un drum cu piedici. Bunăoară, pot fi 17 ani de ispite. De aceea trebuie să o facem cu ascultarea Bisericii. Nu de unii singuri, să nu luăm asta de la istoria Sfintei Maria, căci ne vom rătăci. Trebuie s-o facem sub îndrumarea duhovnicului, ca să nu cădem în disperare sau în alte păcate, poate mai mari decît cele dintîi.

Smerenia duce la înţelegerea păcatului mai întîi cu mintea, apoi la înţelegerea cu inima, adică la căinţă, iar acestea duc la pocăinţă.

Fără pocăinţa noastră, preotul nu poate să ne dea dezlegare pentru Taina Împărtăşaniei, ca să primim Trupul şi Sîngele lui Hristos, care e Taina întîlnirii personale cu Dumnezeu. Cea care ne deschide uşa cuminecării este *Taina Pocăinţei*, nu simpla mărturisire a păcatului. Spovedania face parte din pocăinţă, dar pocăinţa e mai mult decît atît. De asta e mai potrivită denumirea *Taina Pocăinţei* decît *Taina Spovedaniei*, deşi înseamnă acelaşi lucru.

III

Pocăinţa începe cu întoarcerea în sine. Adică omul se dezmeticeşte din păcat şi îşi vine în fire. Iar venindu-şi în fire, omul vede în firea sa omenească ceva minunat. Smerit, dar cu bucurie, omul vede în firea sa cel mai valoros lucru pe care îl are: chipul lui Dumnezeu. Căci toţi sîntem făcuţi după chipul Lui. Trebuie numai să-l redescoperim în noi înşine, smeriţi şi cu căinţă. Iar cu descoprirea chipului lui Dumnezeu ne întoarcem la Însuşi Dumnezeu. Aceasta e taina: să ajungi prin pocăinţă de la păcat la Dumnezeu.

Cînd staţi sub epitrahilul preotului la spovedanie, staţi întru pocăinţă în faţa lui Dumnezeu. În acel moment, pocăindu-vă, opriţi timpul în loc şi rupeţi legăturile voastre cu lumea. Însă cu împlinirea pocăinţei voastre, curăţindu-vă, vă ridicaţi de sub epitrahil dezlegaţi de păcate. Iar cu asta însănătoşiţi lumea şi îi daţi un nou impuls.

Dacă îngropaţi acest dar al pocăinţei şi îl faceţi uitat, nu vă veţi întîlni cu Dumnezeu. Dacă însă întrebuinţaţi darul pocăinţei cum se cuvine, dacă îl întrebuinţaţi cu extremismul duhovnicesc al Sfintei Maria, calea pe care veţi apuca nu va fi doar calea mîntuirii, ci va fi de-a dreptul calea sfinţeniei.

Căci absolut toţi, toţi pînă la unul, sînteţi chemaţi de Dumnezeu să fiţi sfinţii Lui! Amin.

(Cuvînt rostit în biserica Mînăstirii Diaconeşti, în Duminica Sfintei Maria Egipteanca a anului 2009)

Ardealul în mărturiile lui AUREL SOCOL

Dar în noiembrie 1944, o dată cu lovitura de stat a lui Szalasi şi venirea la putere a partidului fascist unguresc (*nyilasi*), cei doi români ostatici, Emil Haţeganu şi Aurel Socol, pe de o parte beneficiau de aceeaşi amabilitate a episcopului, iar pe de altă parte erau ameninţaţi de către fasciştii unguri cu: „Valahi puturoşi, trădători şi bolşevici, să ştiţi că în cîteva zile vei fi spînzuraţi!" (p. 94). Aurel Socol are cuvinte de recunoştinţă faţă de bunăvoinţa episcopului catolic Apor Vilmos, contelui senator Teleki Ernest şi a unui ofiţer din Secuime, Eugen Debor, care în iarna 1944 le-a adus haine groase şi bani. Gesturile mari, omenia nu au naţionalitate sau religie.

În februarie 1945, frontul care se apropia de Győr a fost oprit, iar fasciştii unguri jubilau: „Acum ne avântam noi în contraatac şi în două luni vom fi la Kolozsvar, iar în trei luni pe crestele Carpaţilor", la care Aurel Socol vine cu replica: *Quem Jupiter vult perdere, prius dementat* („Pe cine Jupiter vrea să-l piardă, îi ia minţile mai întâi"). Dar în loc de contraatacul *nyilasi*-lor au sosit tancurile ruseşti, ce au adus neomenia şi violenţa cu ele. În cetatea Episcopiei erau refugiate câteva sute de persoane, majoritatea femei, copii şi bătrâni. Armata roşie, eliberatoare, a aflat acest lucru şi într-o zi au venit cu un camion, să ducă femeile tinere să cureţe cartofi. Episcopul, baronul Apor Vilmos, s-a opus civilizat, cu argumente la care un ofiţer rus, beat, a scos pistolul şi l-a împuşcat, apoi s-a urcat în camion şi-au dispărut în noapte. A fost primul şoc al întâlnirii cu armata roşie. Episcopul era grav rănit şi trebuia dus urgent la spital, dar voluntari nu se arătau, fiindcă era încă stare de război în oraş. Aurel Socol a fost primul voluntar, după care au urmat şi ceilalţi ce l-au dus pe targă pe episcop până la spital. Gestul brancardierilor voluntari a fost nobil şi curajos, dar glonţul ofiţerului rus mortal.

După ce „nyilaşii s-au topit" şi frontul a trecut de Győr, cei doi români şocaţi de împuşcarea episcopului au fost ai nimănui, liberi, dar fără posibilităţi de întoarcere la Cluj, până ce nu au luat legătura cu armata română. Apoi totul s-a aranjat şi au ajuns cu bine în Clujul eliberat de horthişti, dar ocupat de armata roşie, noua stăpânitoare. Totul în paragină, nesiguranţă şi alte ameninţări...

Aici, memoriile scrise de Aurel Socol se opresc, dar viaţa celor doi mari români continuă să fie inumană, tragică. Marele patriot ardelean Emil Haţeganu este anchetat de NKVD, Siguranţa, Securitate şi ajunge la închisoarea din Sighetul Marmaţiei pentru 5 ani, iar Aurel Socol trece prin aceleaşi filiere şi este condamnat la 15 ani de detenţie, Canal, domiciliu forţat în Bărăgan. După eliberare, în 1964, nu a mai avut timpul fizic să-şi mai scrie memoriile, sau poate sunt pe undeva; oricum, trebuie remarcat, cu tristeţe, că scriitorii şi istoricii ardeleni ar fi trebuit, până acum, să-i descrie destinul de luptător cu dominanţii preaputernici, necinstiţi şi brutali. Odată şi odată trebuie să luăm exemplul evreilor, care niciodată nu-şi neglijează personalităţile lor (dar care, în paranteză fie spus, au uitat complet de respectul şi recunoştinţa promisă lui Aurel Socol, deşi împânzeau Partidul Comunist şi Securitatea...).

Corneliu FLOREA, Winnipeg – Canada

ASOCIAŢIA FILANTROPICĂ MEDICALĂ "CHRISTIANA"

APEL LA RESPONSABILITATE

Chiar admiţând în principiu că "dezincriminarea nu înseamnă legalizare" şi că "nu tot ce este imoral trebuie să fie şi penal", Asociaţia Filantropică Medicală "Christiana" îşi exprimă profunda îngrijorare cu privire la consecinţele morale, sociale şi medicale pe care dezincriminarea prostituţiei şi a incestului, prevăzută în proiectul de lege al noului Cod penal înaintat Parlamentului României, le poate genera în societatea românească de azi şi mai ales de mâine.

Salutăm grija părintească şi fermitatea responsabilă cu care Sinodul Sfinţei Biserici Ortodoxe Române, pe temeiul de două ori milenar al tradiţiei creştine, *precum şi în virtutea chemării ei misionar-profetice rânduite de* Dumnezeu, şi-a manifestat oficial, în Comunicatul Biroului de Presă al Patriarhiei Române din 12.03.2009, dezacordul faţă de aceste iniţiative primejdioase, arătând că "departe de a rezolva o problemă socială gravă, dezincriminarea prostituţiei va agrava problema sub forma unei sclavii motivate financiar, care intensifică degradarea morală a societăţii, proliferarea diferitelor boli şi creşterea numărului divorţurilor, iar femeilor prinse în această sclavie li se afectează iremediabil sănătatea psihică şi fizică, precum şi demnitatea socială" şi calificând noile propuneri ca fiind "totalmente contrare vieţii şi demnităţii poporului român".

Considerăm că, pe fondul crizei morale a lumii contemporane, atestată statistic de diminuarea rigorilor curente, de disoluţia vieţii familiale şi de creşterea perversiunilor (şi a bolilor generate de acestea, cu precădere a celor cu transmisiune sexuală), un Legislator responsabil ar trebui să adopte mai degrabă un plus de incriminare preventivă şi salubrizantă, pe lângă corespunzătoare măsuri educaţionale. Nu împotriva omului sau a drepturilor lui abstracte, ci tocmai din dragostea concretă pentru om, din preocuparea reală de sănătatea lui fizică şi psihică, de starea generală a organismului social şi a "celulei" lui de bază, care rămâne familia.

Facem, deci, un apel îngrijorat la discernământul şi responsabilitatea civică a parlamentarilor noştri, a tuturor persoanelor şi instituţiilor implicate în acest demers legislativ. Creştineşte vorbind, "trezirea" poate avea loc şi în ceasul al doisprezecelea. Iar românește vorbind, fie ca Dumnezeu să le dea legislatorilor noştri "mintea românului cea de pe urmă".

Dr. Pavel Chirilă,
Preşedintele
A.F.M.C. "Christiana"
15.03.2009

AȘA CUM A FOST

PAMFIL ȘEICARU

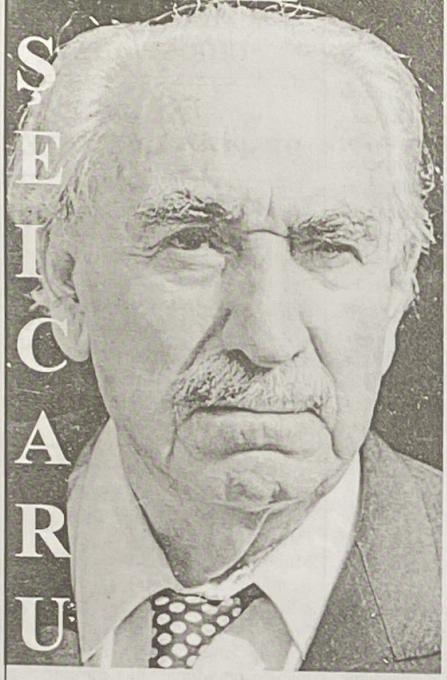

Un erou al întregirii naționale și cel mai mare jurnalist român al secolului XX (14)

ÎN SFÂRȘIT, UN LOC DE ODIHNĂ: PALMA DE MALLORCA

(urmare din numărul trecut)

Cu articolele lui, Șeicaru n-avea idee că începuse să servească interesele camarilei și dădea apă la moară celor care puseseră mâna pe banii statului aflați în Elveția și Turcia. Pâinea lor zilnică era asigurată, n-aveau dureri de cap și trăiau ca în sânul lui Avraam. În același timp, Șeicaru era muritor de foame, dar scria fără întrerupere. Își făcea o datorie de român, așa cum credea că ar trebui făcută, fiind pregătit să lupte și pentru cauze pierdute demult. Dar cu ce preț? Constantin Vișoianu & Co., aflați la Washington, citeau atacurile lui râzându-și în pumni. Tot ce punea el pe hârtie n-avea valoare și nu-i interesa absolut deloc, chiar dacă clarviziunea lui nu putea fi combătută. Pentru ei, Șeicaru se afla în exil și nu era Șeicaru cel din țară, de care aveau o teamă fără margini. Se găseau acum la adăpost într-o țară care le dăduse azil, puseseră mâna pe putere, iar statul unde se aflau își imagina că într-un viitor apropiat va avea nevoie de celebritatea lor. Pentru marele ziarist român n-aveau nici un fel de remușcări. El nu exista, n-avea nimic de spus și era trecut pe lista dispăruților. Nu era om politic și faptul cel mai grav pentru ei era că se afla în Spania lui Franco, pe care cele trei mari puteri o detestau. Dar, pornit la drum, Șeicaru nu putea fi ținut în loc. O spunea clar: *Adevărații vinovați de situația poporului român și vânzătorii nației se găsesc la Washingon: Grigore Niculescu-Buzești – Constantin Vișoianu – Alexandru Cretzianu*. Era triumviratul care reușise să-și impună meritele lor valoroase numai pentru anglo-americani. Ei profitau fără rușine de banii Statului Român, depuși de guvernul Mareșalului Antonescu la băncile din străinătate. Se aflau în slujba guvernului din Washington și nimic nu le lipsea.

Cei care îl simpatizau pe Șeicaru și îl cunoșteau din țară, în primul rând Ion Dragu, căutau să-i deschidă ochii, să-i arate adevărul care pusese stăpânire pe omenire după Al Doilea Război Mondial. Încercau să-l convingă că învingătorii din 1945 n-aveau nici o dorință să cunoască adevărul, cu atât mai mult că înțelegerea cu Stalin nu putea fi schimbată. În afară de aceasta, pe aliații din Occident, în care românii își puseseră o încredere fără margini, nu-i interesa ce scria Șeicaru zilnic, iar adevărul pus de el pe hârtie se trecea cu vederea. Hotărârile luate la Teheran, Yalta și Potsdam rămâneau neatinse, ei câștigaseră războiul și erau obosiți. Pentru cei trei aliați, Al Doilea Război Mondial era o istorie trecută. În acest război se vărsase prea mult sânge și nu-i interesa că o întreagă omenire trebuia să sufere. Cele trei mari puteri căutau eliminarea amintirilor neplăcute și consolidau în Europa zone de influență, cum o dicta teza sovietică. Franklin Delano Roosevelt, președintele Statelor Unite, studia introducerea unui *status-quo* în Europa, sau mai bine zis un fel de *coexistență pașnică*, care mergea în conformitate cu teoria Uniunii Sovietice. Politica lui de *coexistență pașnică* reușise, omenirea era fericită și nu gândea la popoarele Europei care se găseau sub regimul sovietic, adică la dispoziția Moscovei.

La Palma de Mallorca, Șeicaru scria fără întrerupere. Pasiunea pusese stăpânire pe el și era convins că trebuia să o facă, dar în așa fel ca aliații occidentali să creadă în realitate. Nu ținea cont că *marii lui prieteni* din cele două țări de limbă engleză traduceau cu zel articolele lui, cu atât mai mult articolele în care Șeicaru acuza Anglia și America de vânzarea Europei Orientale. Când terminau, le prezentau cu un rânjet pe buze celor interesați, băgând pe autor și mai adânc în mocirlă. Patria nu-i interesa, banul n-avea miros, iar statul care le punea la dispoziție banii necesari pentru viața de toate zilele avea întotdeauna dreptate. Slugărnicia le asigură existența materială, iar Șeicaru, cu tot ce scria el, nu trebuia luat în serios.

Jumătate din Europa fusese vândută lui Iosif Visarionovici Stalin la Teheran și la Yalta, dar populațiile țărilor respective nu fuseseră întrebate ce condiții ar fi fost mai bune pentru ele. Nici nu era nevoie. Cu asta, aliații occidentali scăpaseră de o neplăcere, Europa Răsăriteană nu făcea parte din interesele lor și România fusese trecută în grămada sclavilor stăpâniți de bolșevici. Aliații occidentali erau siguri că Uniunea Sovietică știa cum să-i trateze. Franklin Delano Roosevelt, bolnav și ramolit, împreună cu bețivul Winston Churchill, semnase împărțirea Europei în zone de influență. Ca bețiv notoriu, *bătrânul cioclu al Europei*, cum îl numea Șeicaru, nu mai era în stare să gândească clar. Afumat de aburii votcii armenești de 55%, Churchill n-avea nici un interes să știe ce se întâmpla cu popoarele orientale ale Europei. Singura lui problemă era Grecia. În octombrie 1944, când războiul încă nu se terminase, la băutura de votcă armenească oferită de Stalin, Winston Churchill îi spusese numai câteva cuvinte: *Ce ar fi ca d-ta să ai 90% supremație în România*? În felul acesta, poporul român fusese făcut cadou Uniunii Sovietice, ca să nu mai vorbesc de Franklin Delano Roosevelt, care, cu covoarele lui de bombe, distrusese cultura europeană. Cu votca lui armenească de 55%, Stalin reușise să-și facă interesele și se declarase mulțumit.

Să revenim la cei trei menționați mai sus. Pe lângă faptul că făcuseră jocul lui Stalin în speranța că vor fi recompensați cu vârf și îndesat, în România fuseseră și cei mai prețioși oameni ai guvernului de la Washington. Și de ce să ne ascundem după deget? Ei își vânduseră țara fără remușcări, gândind numai la persoanele lor, și aduseseră folos politicienilor americani. Mai târziu, după intrarea trupelor roșii în țară, încercaseră prietenia sovieticilor, noii stăpâni în România, aleși de Churchill la paharul de votcă armenească de 55%. În creierul lor țara n-avea valoare și căutau să se aranjeze. Politica lor de a rămâne în favoarea americanilor era mai importantă, iar Washingtonul nu-și putea permite luxul să-și lase agenții în urmă. Adevărul pus de Șeicaru atât de clar pe hârtie nu era pe placul guvernului de la Washington și nu-l putea lua în serios. Apoi, America nu uita că Uniunea Sovietică îi fusese aliată.

În jurul lui Pamfil Șeicaru se făcuse *conspirația tăcerii* și era nevoit să se adapteze situației. Nu gândea la repercusiuni, convins fiind că va fi înțeles, și scria fără întrerupere. Era, în sine, un fel de datorie. Nu-i intra în cap că politica marilor țări din Apus era de altă natură, că n-aveau nimic de a face cu popoarele vândute sovietelor, că se mulțumeau cu ce se rezolvase și erau fericite că războiul încetase, că-și făceau interesele pe spinarea țărilor mici. Cu alte cuvinte, activitatea lui la Palma de Mallorca era inutilă, iar puterile apusene nu acceptau părerile lui scrise atât de clar. Ca persoană fizică nici nu exista, chiar dacă scria cu încăpățânare articole virulente împotriva celor care vânduseră țara, iar acum făceau rapoarte utopice, acceptând fără rușine culpabilitatea poporului român, care luptase pentru eliberarea ținuturilor ocupate de sovietici. Cel mai bun exemplu ar fi Citta Davila, aflat la Washington, unde vorbea și făcea propagandă la postul de radio *Vocea Americii*. Șeicaru lupta împotriva expansiunii sovietice și lupta era dusă cu un sentiment neegalat pentru națiunea din care se trăgea, însă nu era luat în serios. Pe vremea aceea se făcea împărțirea Europei și nimeni n-avea timp să reflecte asupra realităților. Cei care câștigaseră războiul consolidau zone de influență în Europa, făcând o propagandă nerușinată fără egal, ca să dovedească omenirii că numai ei aveau dreptate. *Status-quo*-ul se definitivase, Europa de Răsărit se afla sub stăpânirea Uniunii Sovietice, iar popoarele din această regiune executau ce ordona Moscova.

În plin război rece, rolul jucat de sovietici în lumea de după Al Doilea Război Mondial nu era mai deloc înțeles, cu atât mai puțin de "patrioții" români aflați în Occident. Numai Pamfil Șeicaru era de altă părere. Critica cu încăpățânare lipsa de clarviziune a puterilor vestice, ca și nesfârșitele cedări în fața pretențiilor venite de la Moscova. Uniunea Sovietică voia să profite și își introdusese agenții săi peste tot, care aveau ordinul să distrugă chiar din interior guvernele țărilor libere. Exemplul bun ar fi guvernul de la Londra și activitatea unor așa-zișii oameni politici de prim rang. Nu trebuie să se spună acum că puterile occidentale nu înțelegeau Uniunea Sovietică. Cunoșteau perfect adevărul despre Uniunea Sovietică, dar le era frică să facă ceva împotriva sovieticilor. Înțeleseseră că sovieticii făceau o politică proprie, voiau să reclame dreptatea de partea lor și părerile țărilor libere nu erau luate în considerație. Moscova căuta cu nerușinare să impună regimul internațional-comunist pe tot globul pământesc, să pună mâna pe muncitori și să facă o revoluție mondială. Pamfil Șeicaru cunoscuse adevăratul caracter al *marii aliate* de la Răsărit încă din 1917 și studiase foarte intens expansiunea imperialistă rusă. Cele scrise s-au dovedit indiscutabile, dar politica internațională făcută de aliați pe spinarea țărilor mici trebuia să-și urmeze cursul. Împărțirea globului pământesc fusese făcută, Statele Unite ale Americii recunoscuseră existența Uniunii Sovietice, iar Anglia avea *Commonwealth*-ul și în guvernul de la Londra agenții Moscovei își făceau de cap.

Șeicaru rămăsese credincios ideilor sale și îi ataca pe anglo-americani. Obsesiile care puseseră stăpânire pe el erau în mare parte justificate, dar nimeni nu putea și nu voia să modifice tratatele de la Teheran, Yalta și Potsdam. Puternicii zilei nu îngăduiau să li se aducă aminte că vânduseră Europa Orientală pentru interese personale. Pentru ei pacea fusese instaurată, iar restul nu era o problemă.

(Va urma)

René Al. DE FLERS
(München)

www.punctecardinale.ro
e-mail: ligia.banea@yahoo.com
PUNCTE CARDINALE S. R. L.
cont: B. R. D. Sibiu RO48BRDE330SV02146903300
ISSN: 1223-3145

Gabriel CONSTANTINESCU (director), Răzvan CODRESCU (redactor șef),
Demostene ANDRONESCU (redactor șef-adjunct),
Ligia BANEA (secretar de redacție), Marcel PETRIȘOR (redactor)
Adresa Redacției: 550399 SIBIU – Calea Dumbrăvii 109, tel./fax 0269/422536

Tehnoredactare computerizată
PUNCTE CARDINALE
Tipar: Masib S.R.L